

Szénhidrátok

The background of the slide is a solid light beige color. In the lower right quadrant, there are several decorative, wavy, light grey lines that flow from the bottom left towards the top right, creating a sense of movement and depth.

Polihidroxi-aldehidek vagy -ketonok, vagy ezek származékai.

Általános képletük: $(\text{CH}_2\text{O})_n$ ahol $n \geq 3$

Monoszacharid: polihidroxi-keton vagy -aldehid

Oligoszacharid: 2–10 monoszacharid glikozid-kötéssel

Poliszacharid: nagyszámú cukoregység, egyenes vagy elágazó lánc.

Biológiai jelentőségük:

- **sejtek üzemanyagai,**
- **tartalék energiahordozók (keményítő, glikogén),**
- **támasztó- és vázanyagok (cellulóz),**
- **nukleotidok, alkaloidok, mukopoliszacharidok alkotórészei,**
- **elemei a sejtek közötti felismerésnek.**

Monoszacharidok

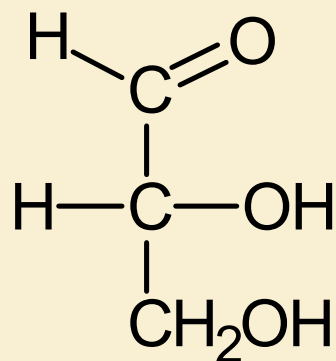
Aldózok vagy ketózok $\longrightarrow$

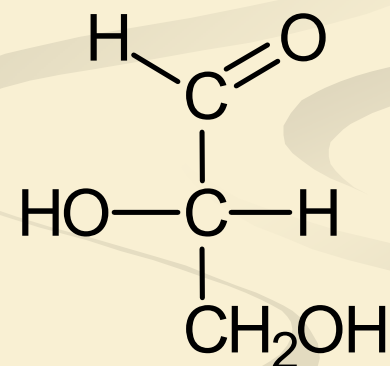
glicerinaldehyd (aldotrióz)

dihidroxi-aceton
(ketotrióz)

A cukrok sztereoizomériája

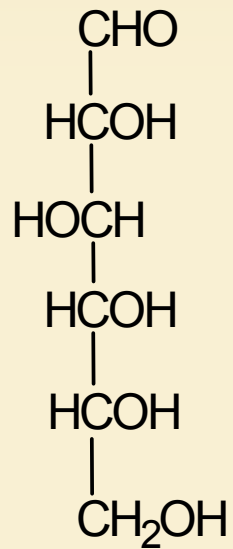

D-(+)-glicerinaldehyd

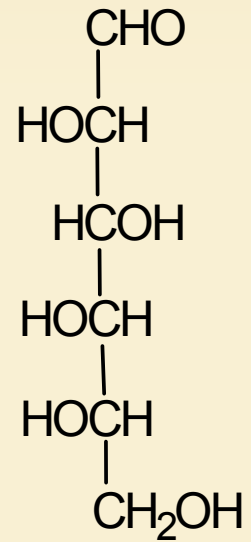

L-(-)-glicerinaldehyd

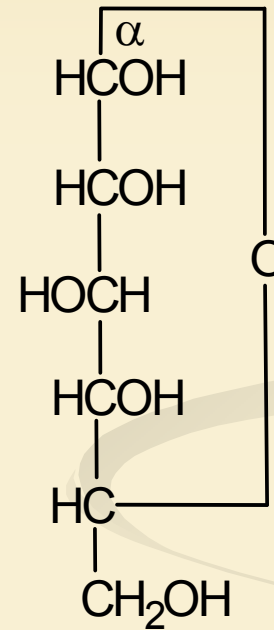
D-glükóz

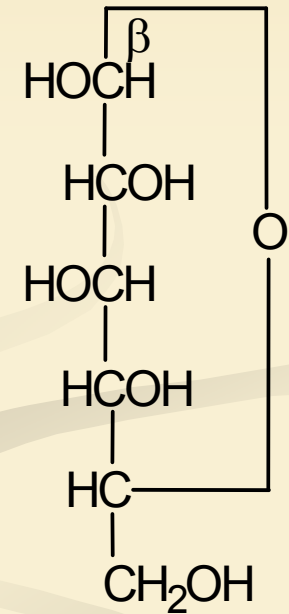
L-glükóz

α -D-glükóz

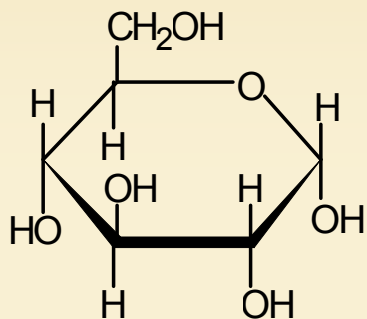

β -D-glükóz

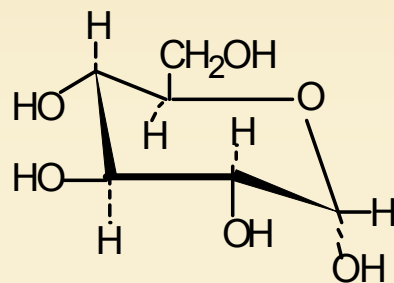

A D-glükóz különböző módon írt képletei

A szék illetve a kádforma

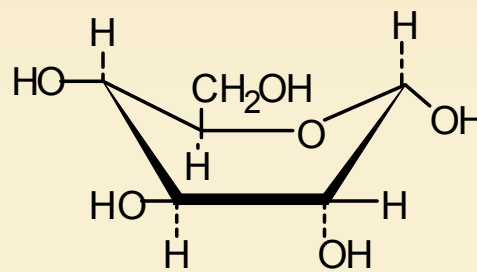

α -D-glükopiranoz

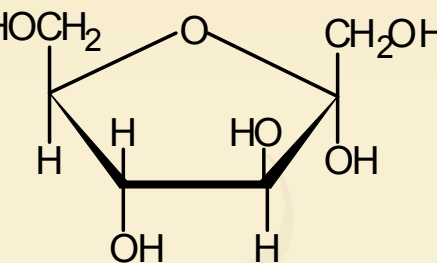

székforma

az α -D-glükóz szék- és kádformája

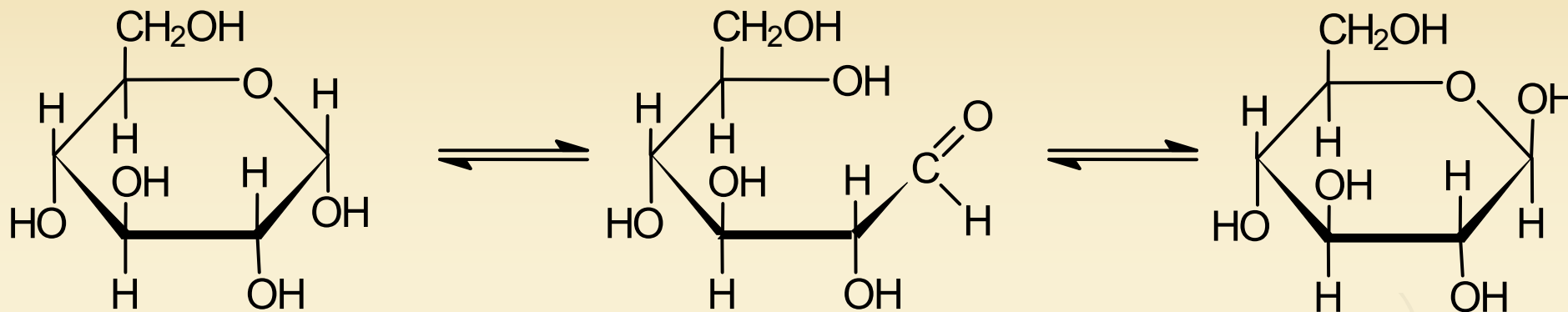

kádforma

α -D-fruktofuranóz

Anoméria a D-glükóz esetében

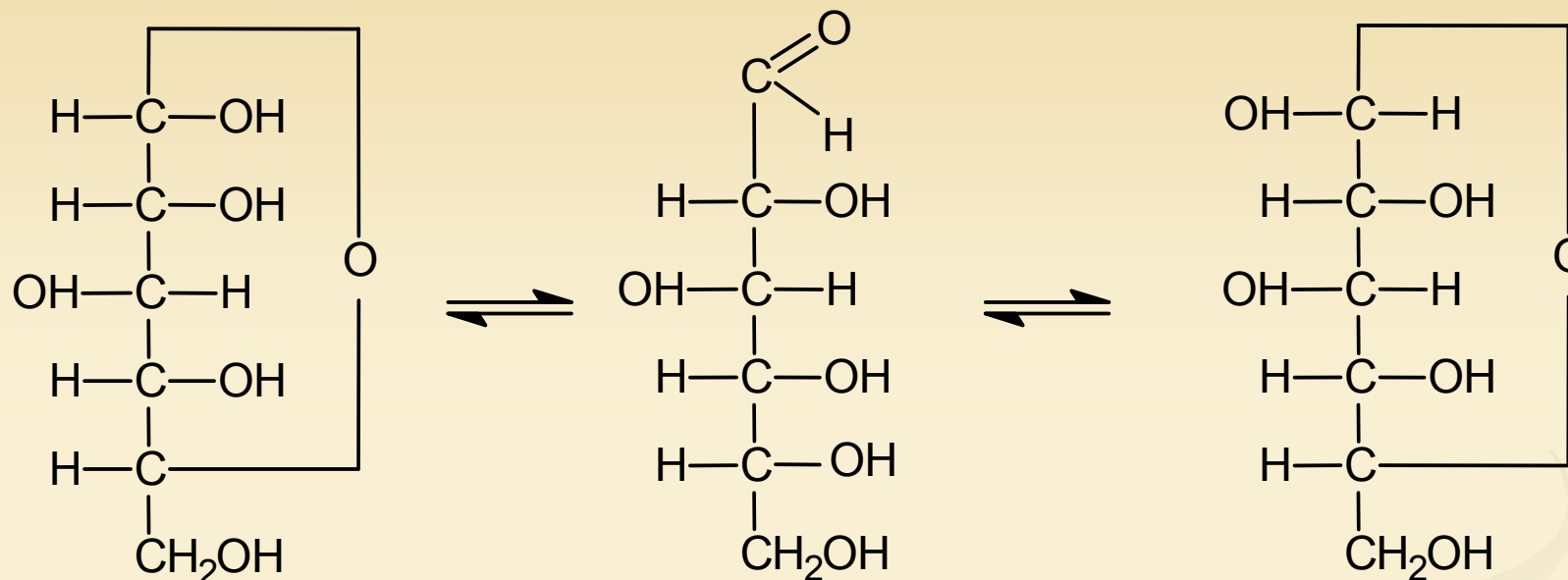

α -D-glükóz
 $[\alpha]_D^{20} = +112,2^\circ$

α -D-glükóz
(aldehidalak)

β -D-glükóz
 $[\alpha]_D^{20} = +18,7^\circ$

Mutarotáció a D-glükóz esetében

α -D-(+)-glükóz

$[\alpha]_D^{20} = +112,2^\circ$

op.: 146 °C

nyílt karbonil forma

β -D-(+)-glükóz

$[\alpha]_D^{20} = +18,7^\circ$

op.: 150 °C

Egyensúlyban: 1/3 rész α -D-glükóz

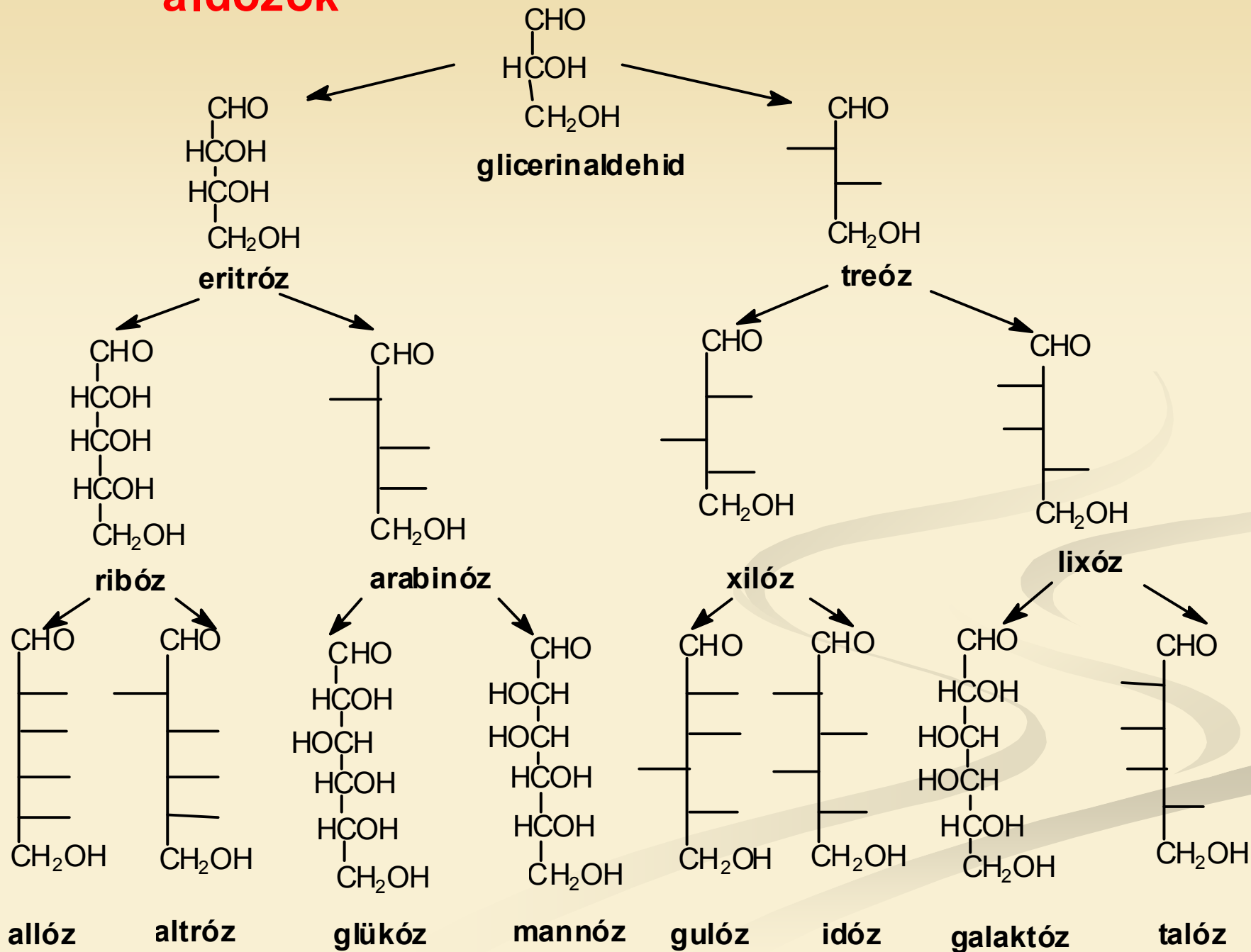
2/3 rész β -D-glükóz

A karbonil szénatom is aszimmetriássá vált.

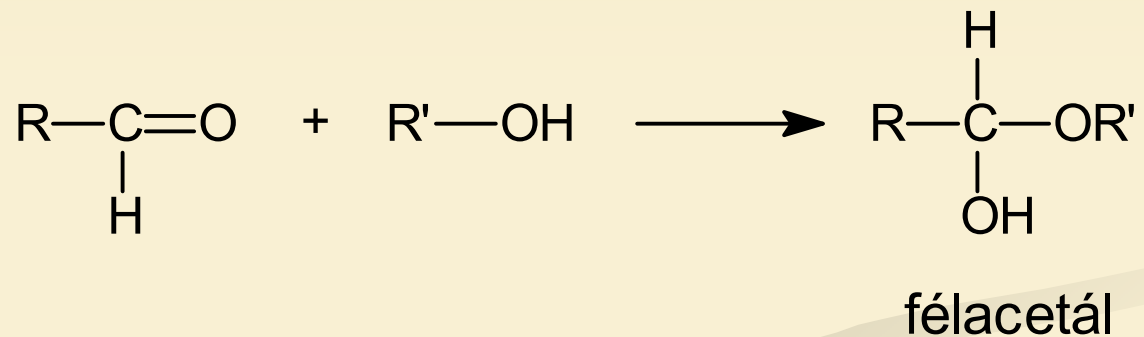
Karbonilcsoport $\longrightarrow$ glikozidos hidroxil.

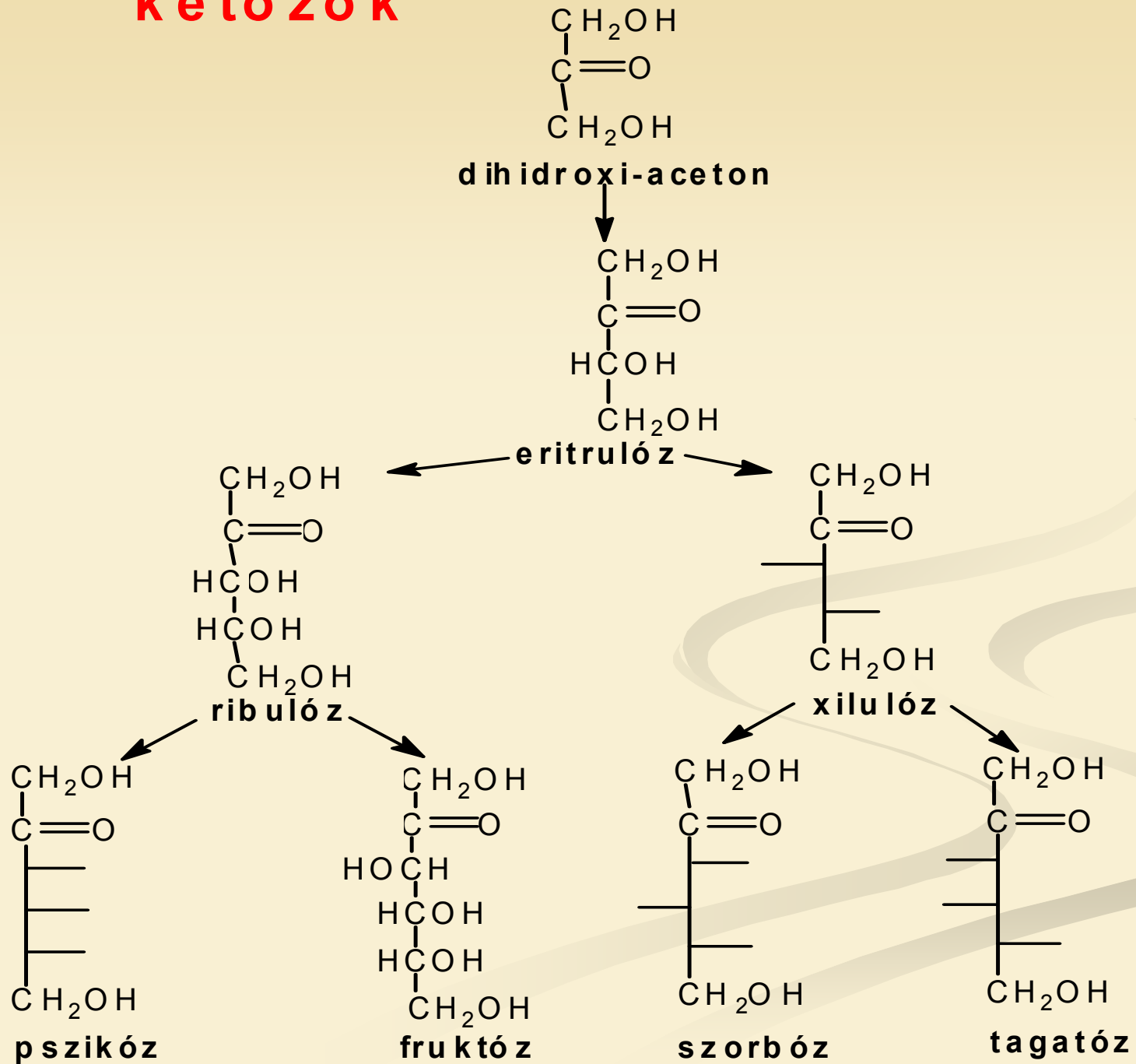
aldózok

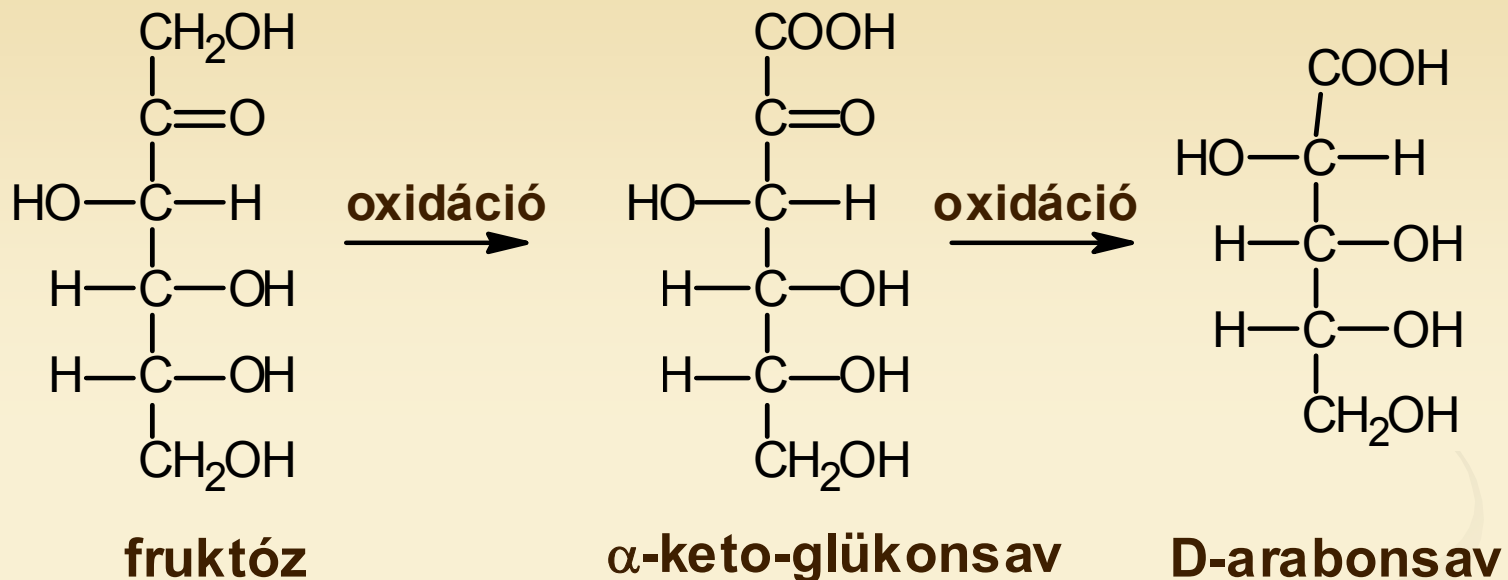
Aldehid reakciója alkohollal aszimmetriás szénatom keletkezése közben

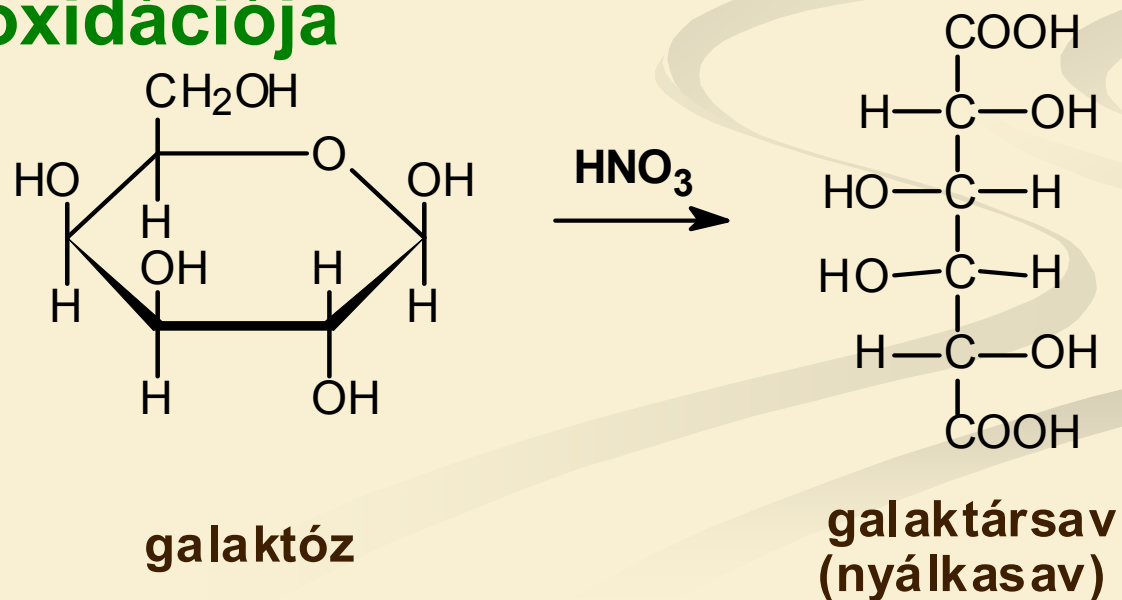
ketózo k

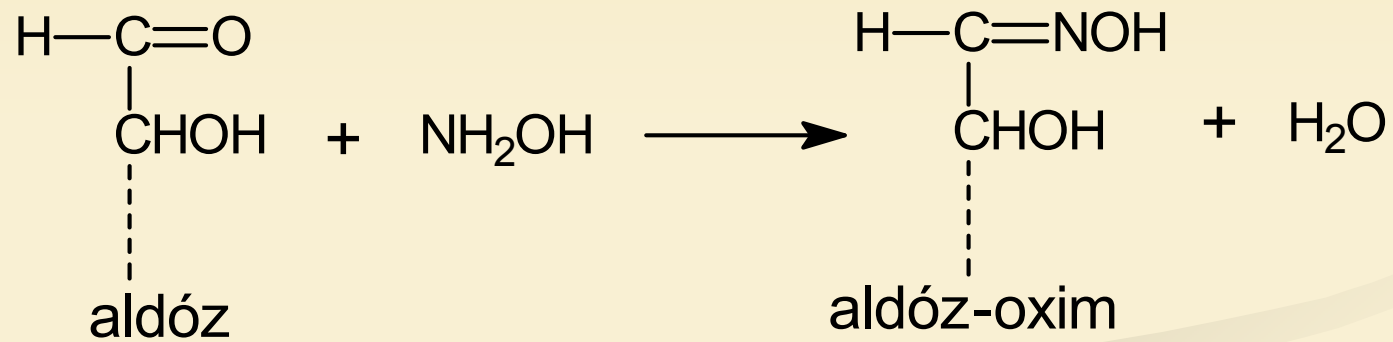
Ketosavak oxidációja

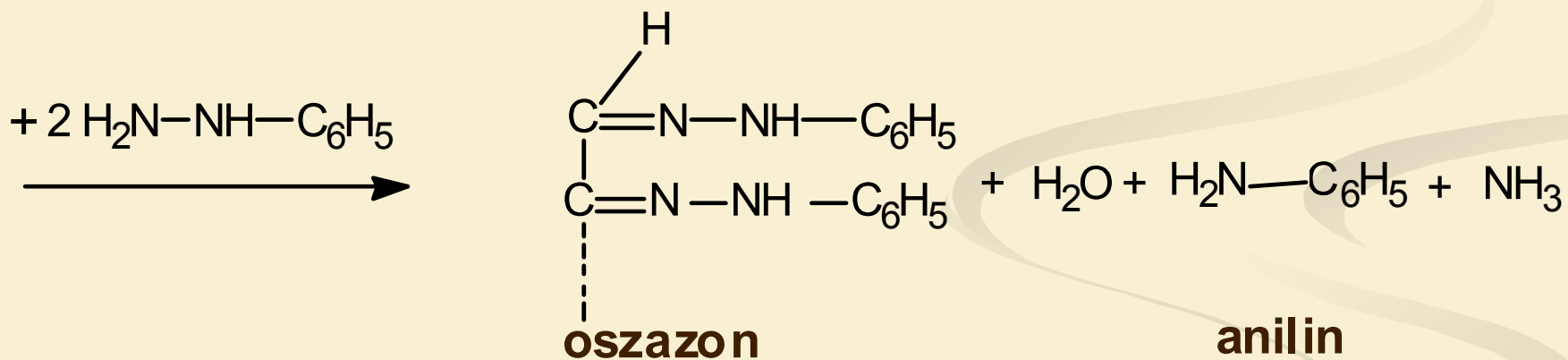
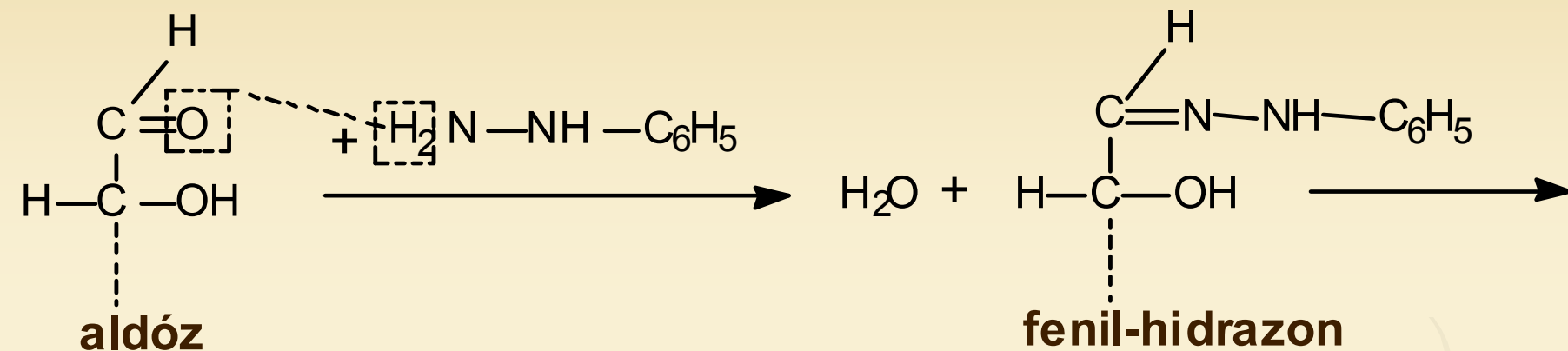
A galaktóz oxidációja

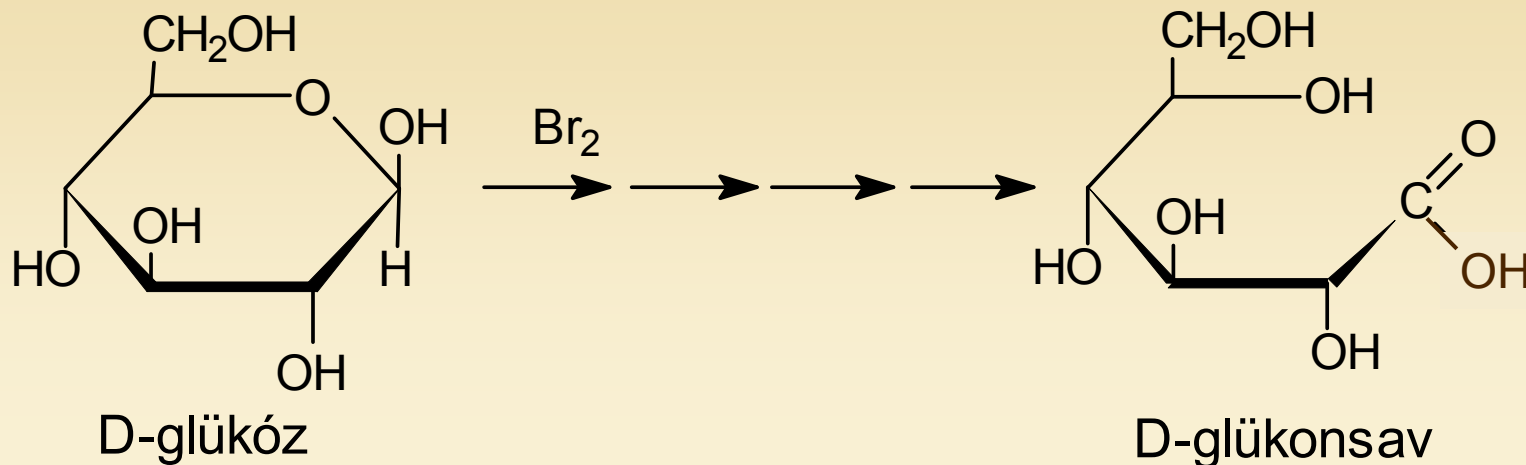
Cukor-oximok képzése hidroxil-aminnal

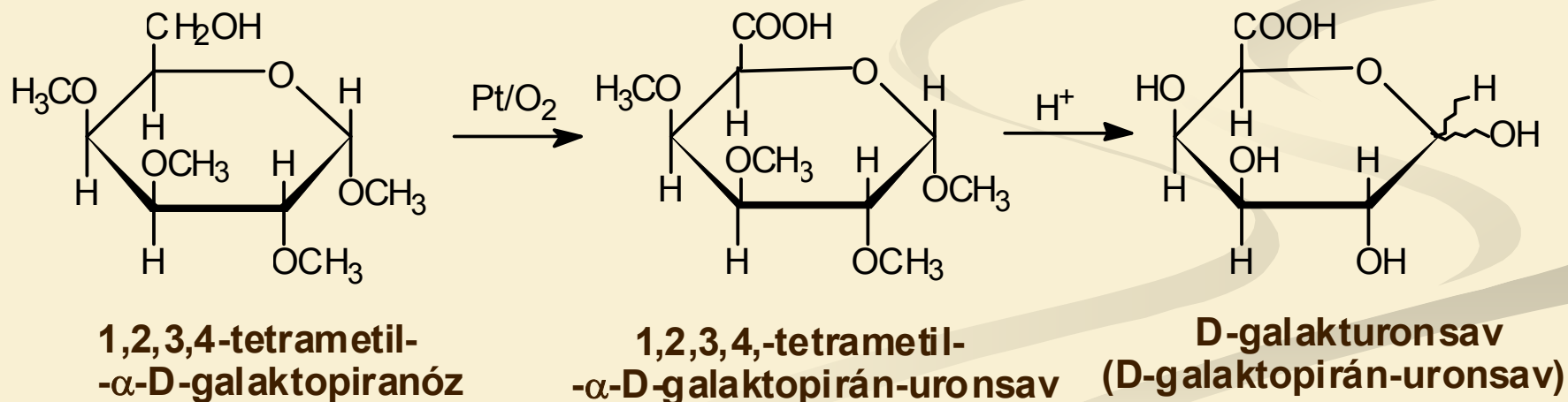
Fenil-hidrazon és oszazonképzés fenil-hidrazinnal

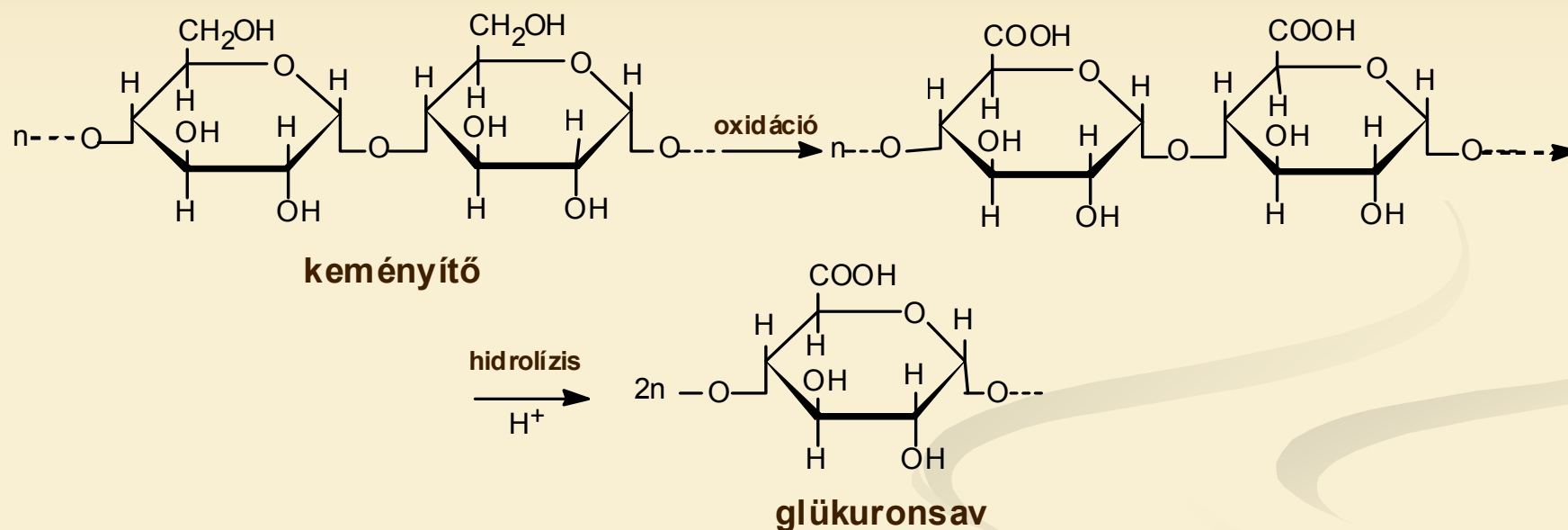
A D-glükóz oxidációja

A galakturonsav előállítása a tetrametil-származék oxidációjával

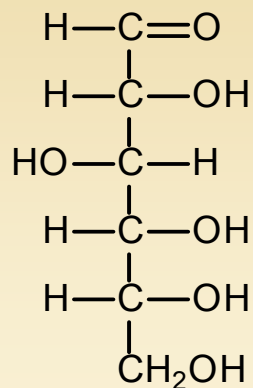

A glükuronsav ipari előállítása a keményítő oxidációjával majd savas hidrolízisével

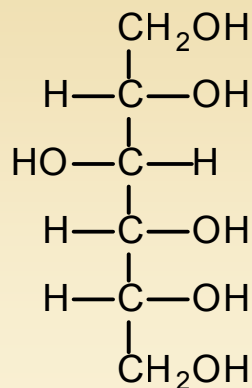
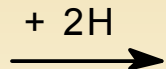

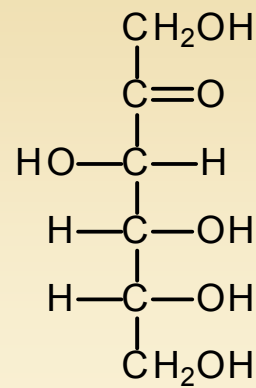
A monoszacharidok redukciója

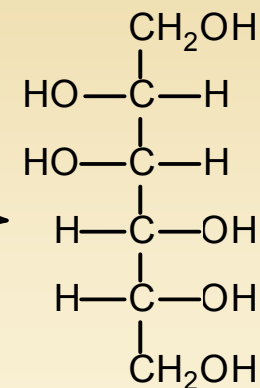
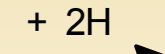
D-glükóz

D-szorbit

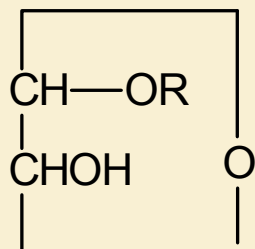

D-fruktóz

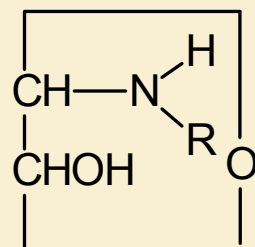

D-mannit

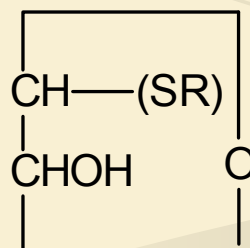
Glikozidképzés alkohollal, fenollal, tioalkohollal, tiofenollal vagy aminnal

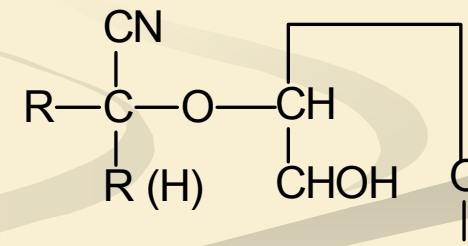
glikozid

N-glikozid

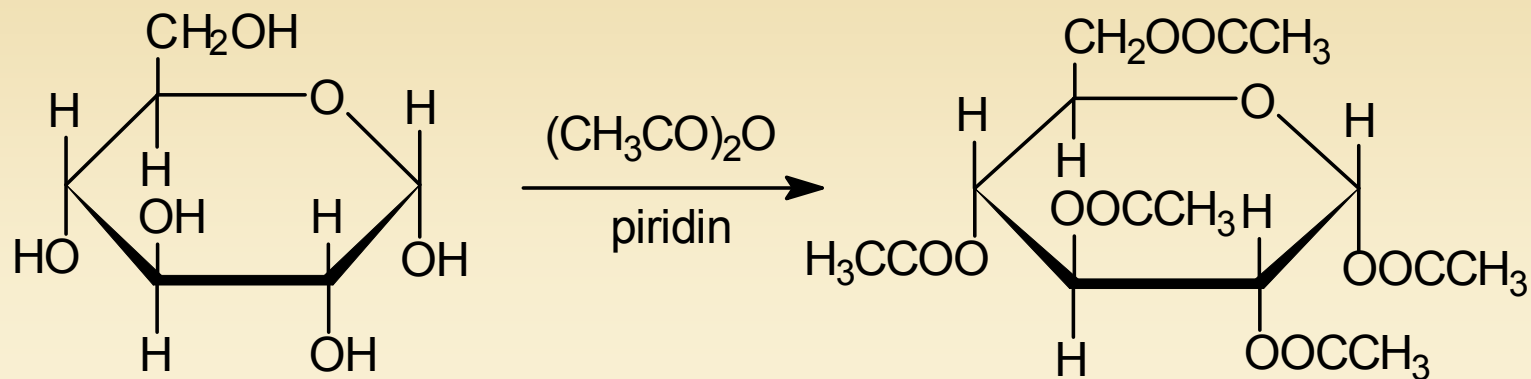

tioglikozid

cián-hidrogént fejlesztő glikozid

Észterképzés ecetsavanhidriddel

Aszimmetriás szénatom(ok) $\longrightarrow$ sztereoizomerek

A sztereoizomerek száma: 2^n .

n = aszimmetriacentrumok száma

Racemizáció, epimerizáció

Anoméria: a vizes oldat forgatóképessége megváltozik $\longrightarrow$ még egy aszimmetriacentrum alakul ki $\longrightarrow$ pl. D-glükóznak α - és β -izomerjei alakulnak ki.

Mutarotáció: mindkét anomer vizes oldatának forgatóképessége megváltozik.

Monoszacharidok kémiai reakciói:

hidroxil-aminnal $\longrightarrow$ cukor-oximok

cukor-oximokból $\longrightarrow$ glükaminok

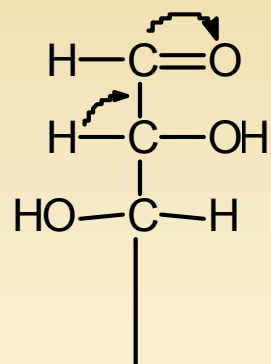
fenil-hidrazinnal $\longrightarrow$ fenil-hidrazon, oszazon

cukrok oxidációja

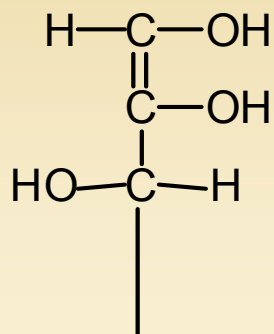
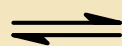
monoszacharidok redukciója

észterképzés, éterképzés

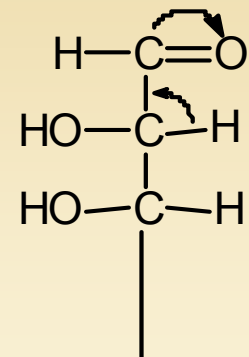
Endiolképződés, izomerizáció

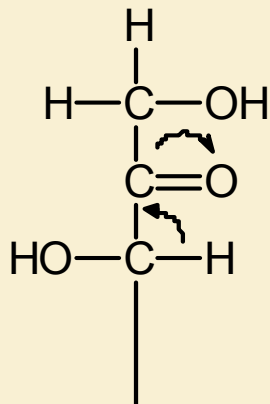
D-glükóz

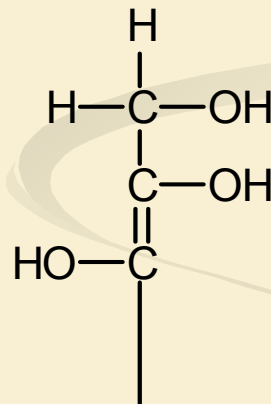
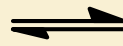
1,2-endiol

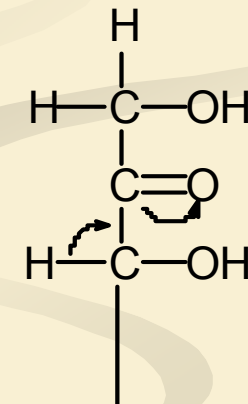
D-mannóz

D-fruktóz

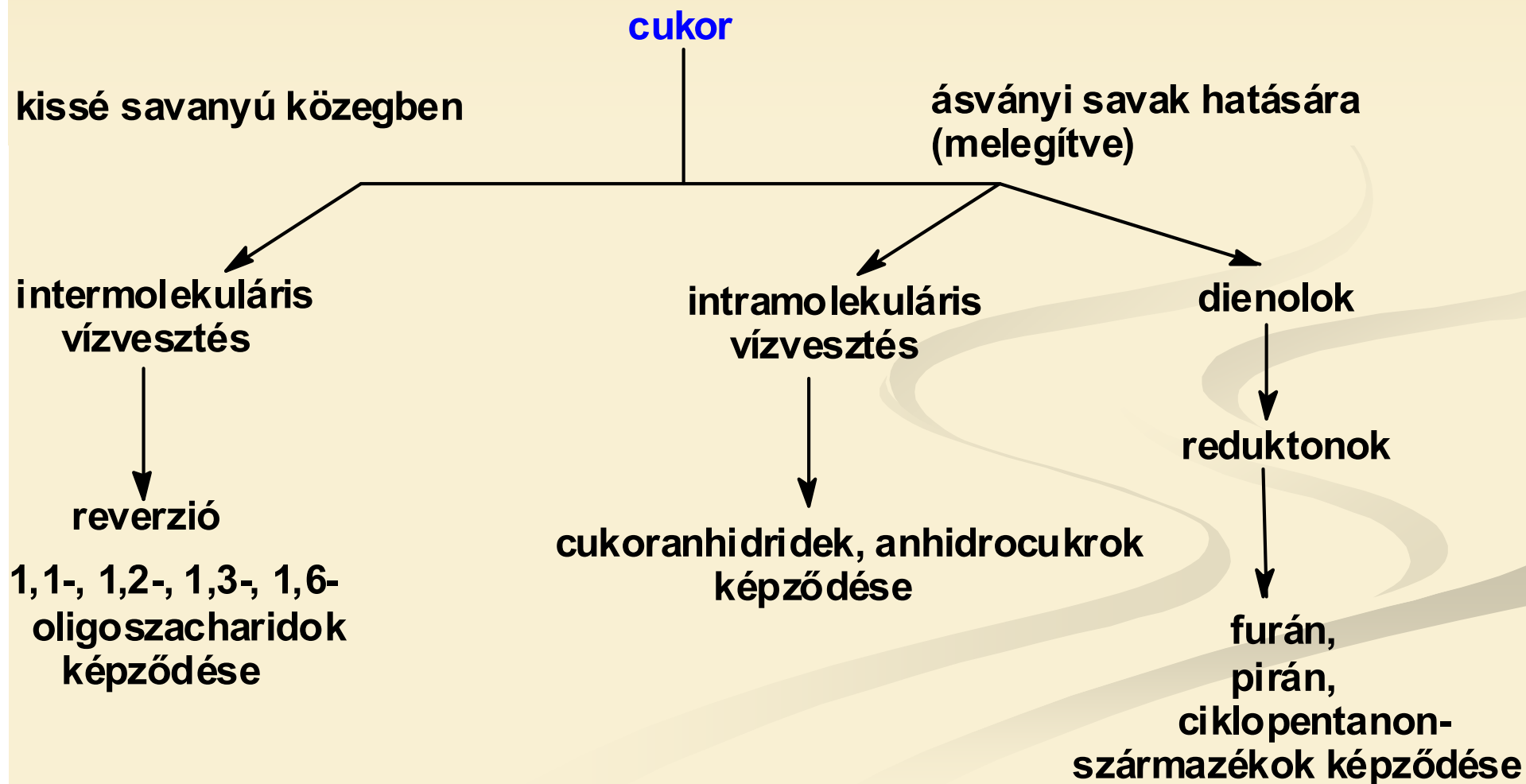
2,3-endiol

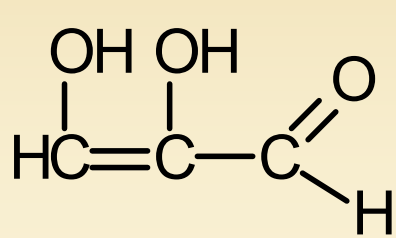
D-pszikóz

A dienolszerkezeten keresztül cukorizomerek kialakulása

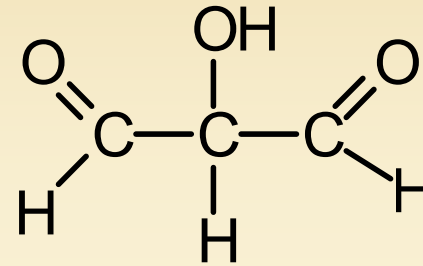
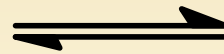
A cukrok átalakulása savanyú közegben

A trióz-redukton és az α -hidroxi-malonaldehid tautomer egyensúlya

trioz-redukton

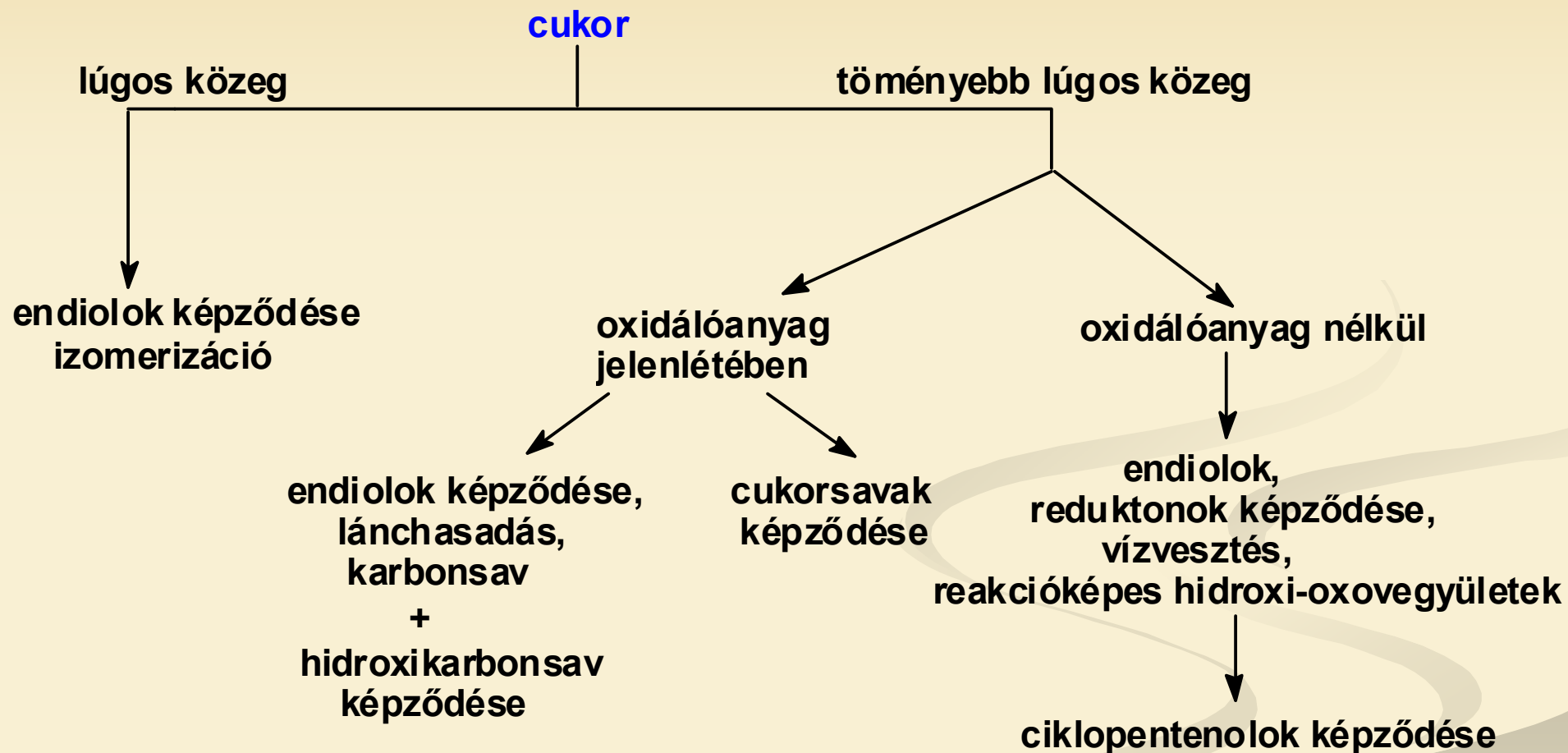
α -hidroxi-malonaldehid

Diacetil-formozin: a karbonilcsoport szomszéd-ságában endiolcsoport $\longrightarrow$ redukton.

Savanyú közegben hidegen is redukál $\longrightarrow$ dehidroszärmazék, kiváló antioxidáns.

Legjelesebb képviselője: aszkorbinsav (C-vitamin).

A cukrok átalakulása lúgos közegben

Cukoranhidridek és anhidrocukrok

gliokzidos hidroxilcsoporttal $\longrightarrow$ belső glikozid vagy cukoranhidrid

alkoholos OH-csoportok között $\longrightarrow$ anhidrocukrok, vagy belső észterek

Reverzió: monoszacharidok intermolekuláris vízvesztése:

főleg $1 \rightarrow 6$ kötés ($1 \rightarrow 3$, $1 \rightarrow 2$, $1 \rightarrow 1$ is előfordul)

Endiolképződés, izomerizáció

A cukrok átalakulása savanyú közegben.

A cukrok változásai bázikus közegben.

Karamellizáció

Kristályos cukor vagy vizes oldat $\rightarrow$ 130 (100) °C $\rightarrow$
inverzió,
oxo-ciklo-tautoméria,
aldóz-ketóz-izomerizáció,
intramolekuláris vízvesztés,
endiolok dehidratációja,
reduktonok képződése,
heteromolekulák, barna színű pigmentek,
polimerek,
furánszármazékok, diacetil-formozin.

Karamell: nagy redukciótartalom, erős redukáló hatás, jó színező hatás (glükóz + NH_3 + H_2SO_4 $\rightarrow$ hevítés $\rightarrow$ barna szín 1500-szoros hígításban.)

Maillard reakció vagy nem enzimes barnulás

redukáló szénhidrát + szabad $\text{-NH}_2 \longrightarrow$ aroma, barna
színanyag, melanoidinek

Az Amadori-vegyületben lévő As nem hasznosítható
 α -dikarbonil-származékok + As $\longrightarrow$ Strecker lebontás
 $\longrightarrow$ aldehidek, aminoketonok $\longrightarrow$ pirazin-, pirrol-
származékok.

A reakciónak kedvez:

- karbonil:aminovegyület 3:1 aránya,
- 3 alatti vagy 5 fölötti pH,
- a hőmérséklet emelése.

A nem enzimes barnulás:

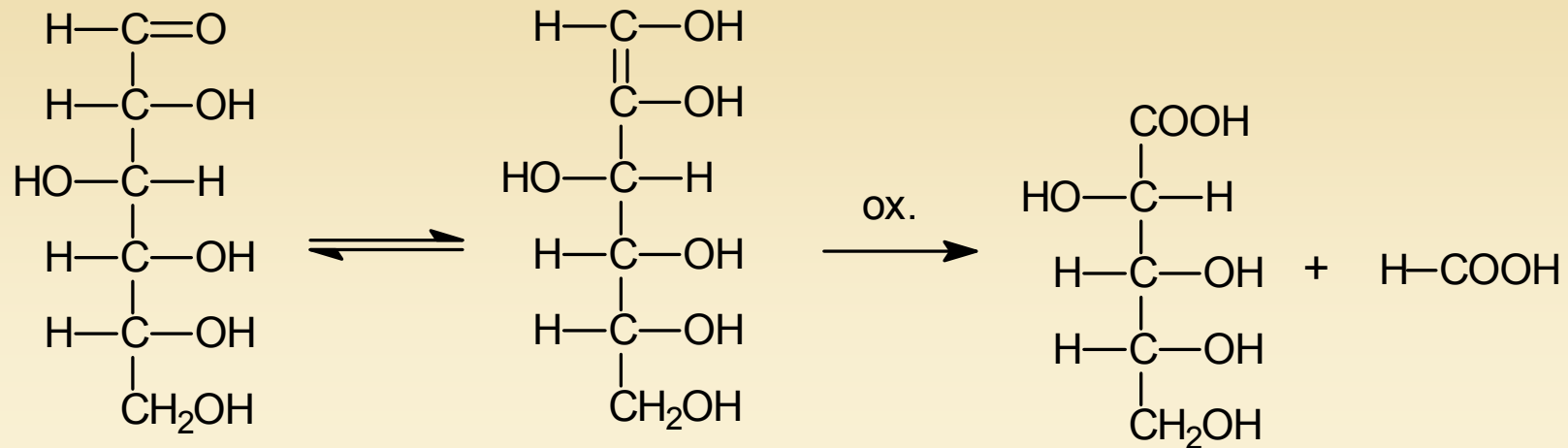
Előnyei:

kávépörkölés, kenyérsütés,
redukáló hatású (antioxidáns) reakciótermékek,
glükóz + His $\longrightarrow$ lipidek oxidációját gátolja,
nagy móltömegű termékek: gátolják a patogén
mikroorganizmusok szaporodását.

Hátrányai:

hátrányos szín és aromaváltozás (szárított, pirított
élelmiszerek tárolása),
fehérjeveszteség,
hasznosítható aminosav-tartalom csökken
(elsősorban Lys).

A glükóz oxidációja bázikus közegben

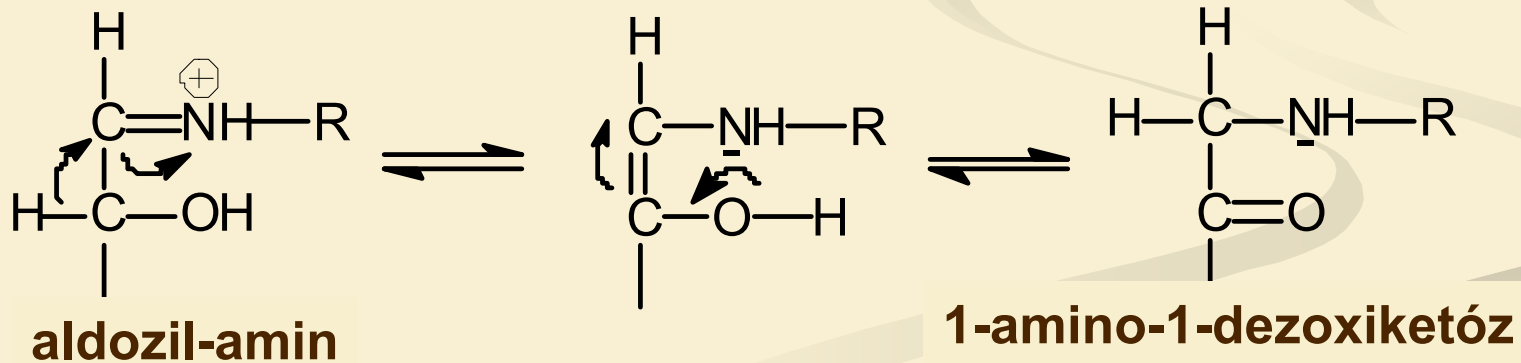

D-glükóz

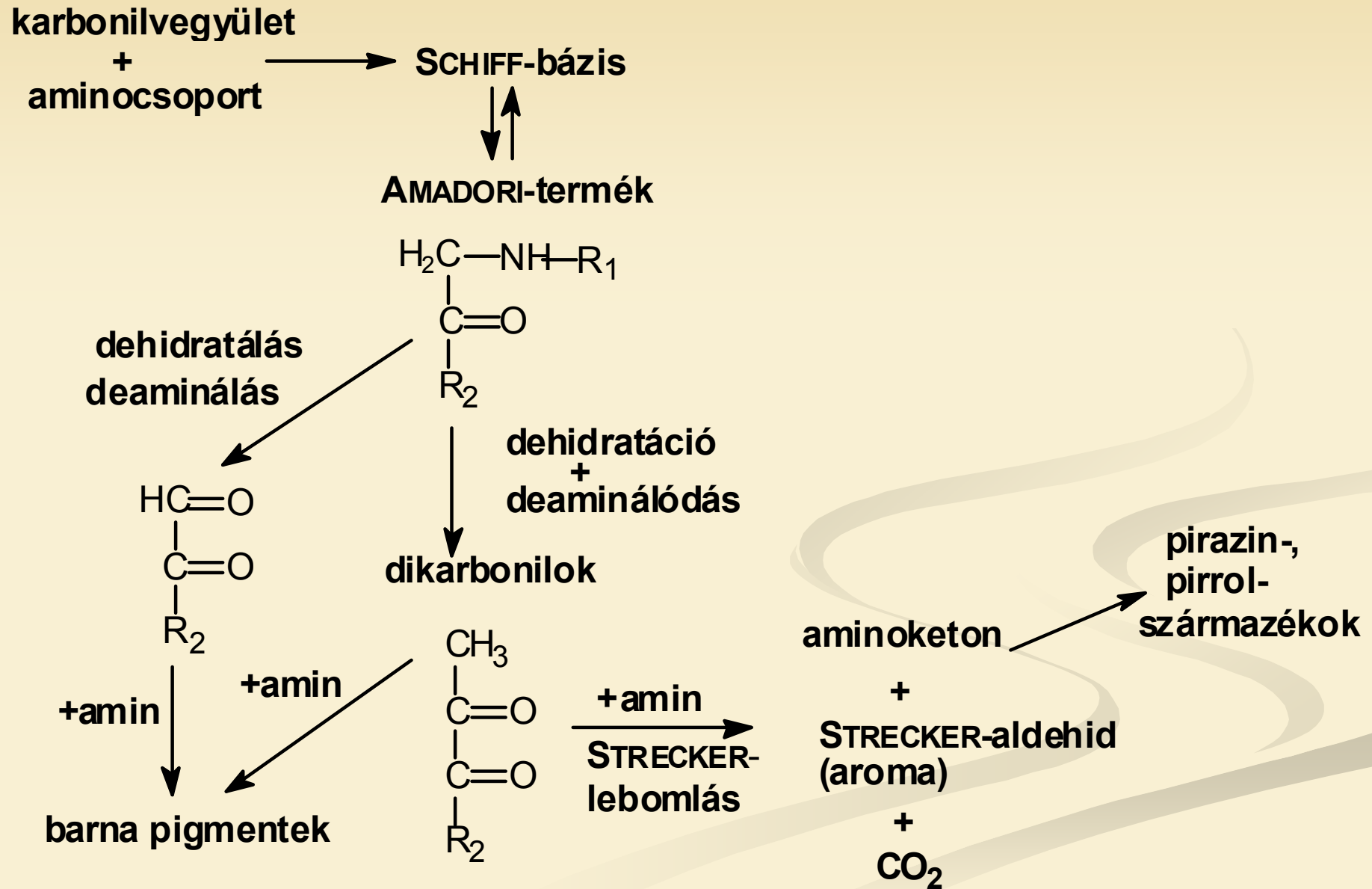
1,2-endiol

D-arabinonsav

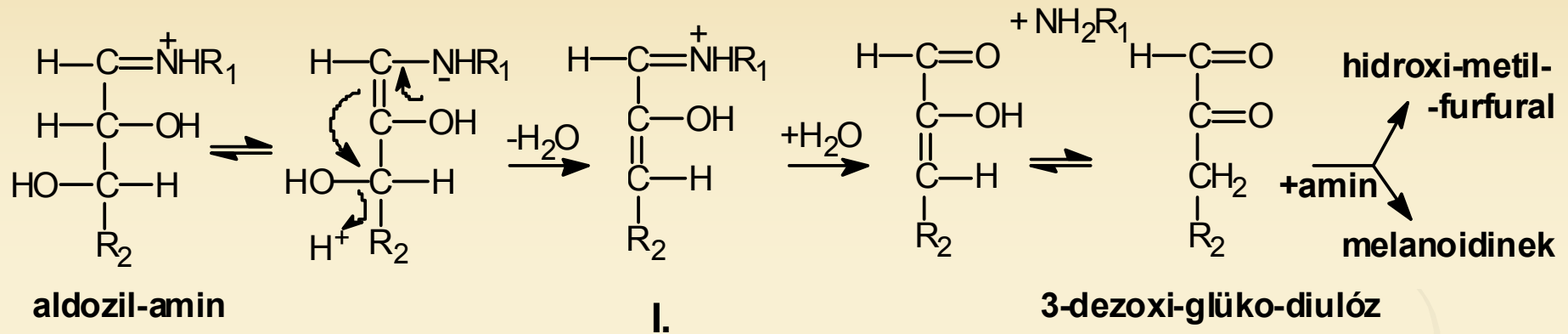
Amadori-átrendeződés

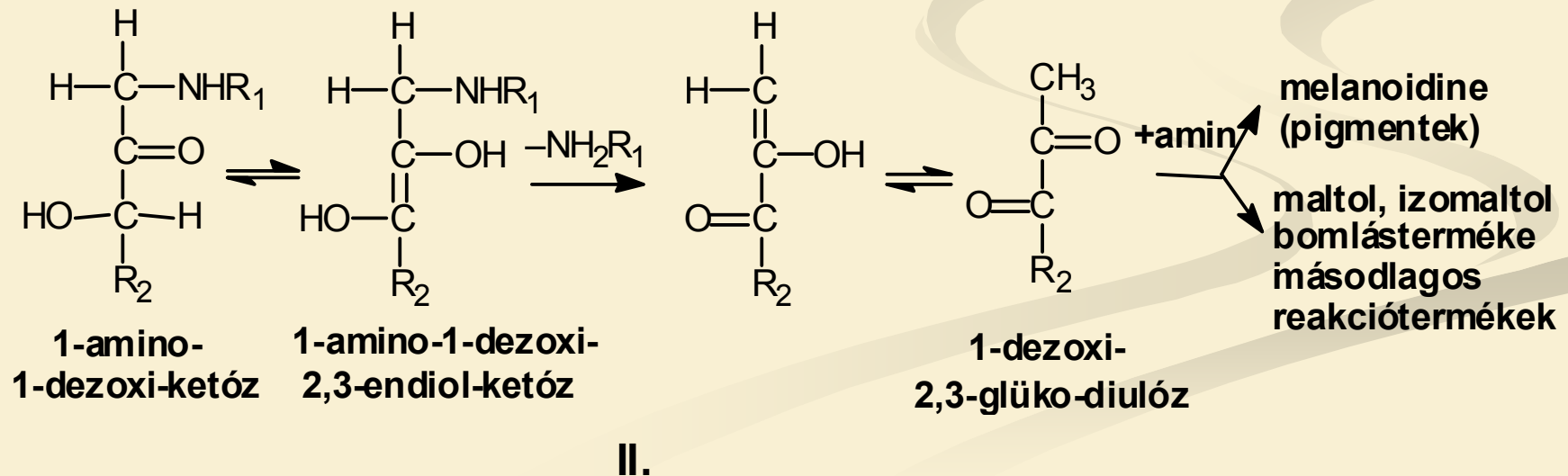
A Maillard-reakció vázlatos összefoglalása

A Maillard-reakció 1. reakciósora

A Maillard-reakció 2. reakciósora

Legfontosabb monoszacharidok

Triózok: $C_3H_6O_3$

glicerinaldehid (aldotrióz),
dihidroxi-aceton (ketotrióz).

Tetrózok: $C_4H_8O_4$

D-eritróz (eritróz-4-foszfát),
D-treóz.

Pentózok: $C_5H_{10}O_5$

D-xilóz (facukor) xilán (hemicellulóz) alkotórésze.

L-arabinóz

Előállítás: cseresznyemézgából.

Pektin, hemicellulóz, glikozidok, gumifélék
alkotórésze.

D-ribóz: nukleotidok, nukleozidok komponense.

Hexózok: $C_6H_{12}O_6$

Glükóz (szőlőcukor, dextróz)

Keményítő, glikogén, cellulóz, szacharóz, maltóz, tejcukor építőkövei.

Előállítás: keményítő (cellulóz) hidrolízisével.

Erjedési folyamatok alapanyaga.

D-mannóz

A mannánok építőköve.

Előfordulás: tűlevelű fák, csonthéjas magvak, szentjánoskenyér.

D-galaktóz

Galaktánokban, laktózban, rafinózban.

L-galaktóz a karragénben.

D-frukóz (gyümölcscukor, levulóz)

Fruktozánok (inulin) építőköve.

Fészkesvirágúak tartalék szénhidrátja.

**Előfordulás: méz, szacharóz, rafinóz,
csicsóka.**

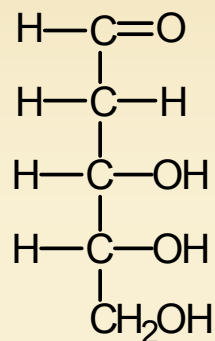
7–9 szénatomos cukrok: kis jelentőségűek.

Monoszacharidszármazékok:

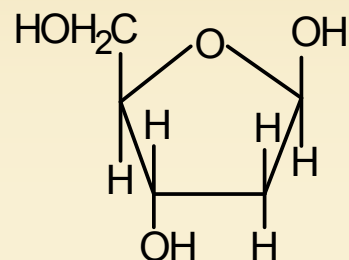
- **dezoxicukrok,**
  - **aminocukrok,**
  - **cukoralkoholok,**
  - **cukoréterek,**
  - **cukorészterek,**
  - **savszármazékok,**
  - **glikozidok.**
-
- The background of the slide features several light-colored, wavy, horizontal lines that create a sense of movement and depth, extending from the right side towards the center.

Dezoxicukrok

Alkoholos –OH helyett –H (bisz: 2–H) (digitális glikozidokban).

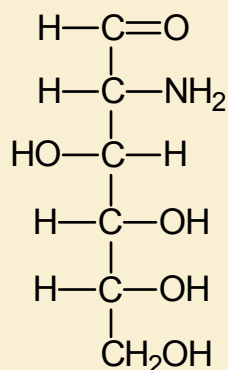
2-dezoxi-D-ribóz

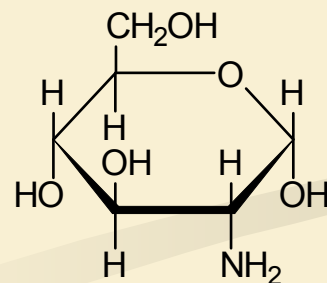
β -2-dezoxi-D-ribóz(1→4)

Aminocukrok

Alkoholos –OH helyett –NH₂. Dezoxiaminok

2-D-glükózamin

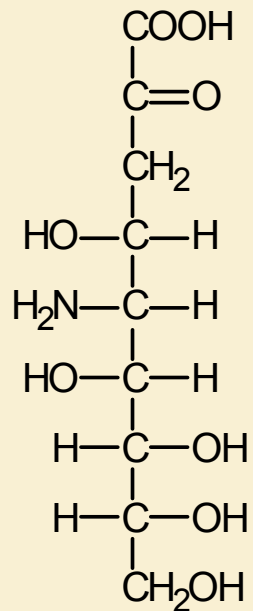

2-amino-2-dezoxi-D-glükóz

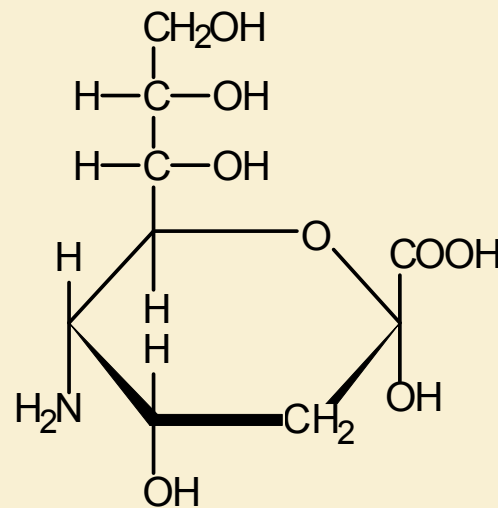
Glikozilaminok: ha a glikozidos –OH csoportot helyettesíti az –NH₂.

Természetben: N-acetil-származékok formájában a mukopoliszacharidokban.

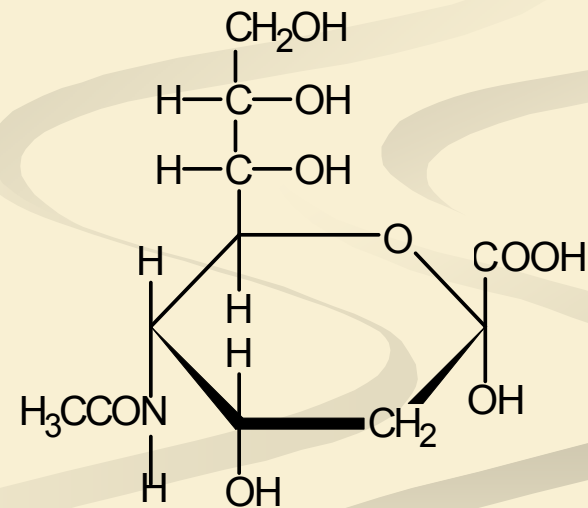
Muko- és lipopoliszacharidok szintézisében vesznek részt.

neuraminsav

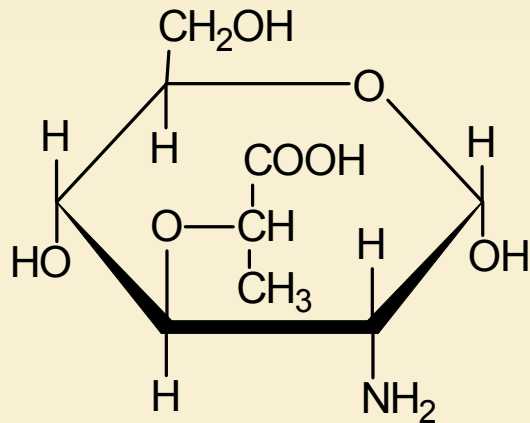

β-neuraminsav

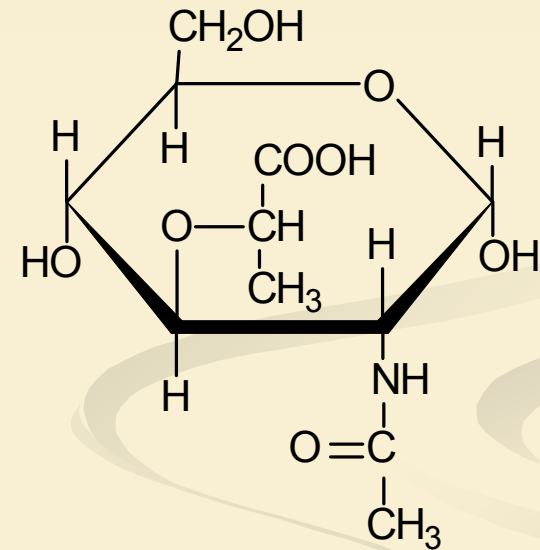

N-acetil-neuraminsav

Számos baktérium és spóra sejtfalában előfordulnak (diamino-pimelinsavval és D-aminosavakkal, D-ala, D-Asp, D-Glu együtt).

muraminsav

N-acetil-muraminsav

Cukorészterek

Szerves savakkal: zsírsavakkal felületaktív anyagok.

Tanninok: 1,4-digalloil- β -D-glükóz (D-glükóz és galluszsav, digalluszsav és ellágsav észterei).

Szervetlen savakkal:

Kénsav-észterek: a mukopoliszacharidokban,

Foszfát-észterek: a biokémiai folyamatokban,
nukleinsavakban, koenzimekben.

Cukoréterek

Metil-éterek szívre ható glikozidokban.

Cellulóz-éterek: alkil-, hidroxi-alkil-, karboxi-alkil-éterek.

Cukoralkoholok

Nem redukálnak, Maillard-reakcióban $\emptyset$
Édesek, jól oldódnak.

Alkalmasak a vízaktivitás csökkentésére.

Xilit, szorbit, mannit, dulcitol.

Monoszacharidok származékai

Aldonsavak

Oxocsoport helyén karboxilcsoport.

Glükonsav, sói glükonátok, a mézben legnagyobb mennyiségben jelen lévő szerves sav.

Uronsavak

Véghelyzetű $-\text{CH}_2\text{-OH} \longrightarrow -\text{COOH}$

D-glükuronsav: az aszkorbinsav-szintézis
alapanyaga,
méreganyag megkötő.

Jelentősek: D-galakturonsav, β -D-mannuronsav,
 α -D-guluronsav.

Cukordikarbonsavak vagy glükársavak

Oxocsoport és primer $-\text{OH} \longrightarrow -\text{COOH}$

Glükóz *Aspergillus niger* $\rightarrow$ glükársav

Galaktársav: rosszul oldódik.

Gyümölcsökben, algákban, borseprőben.

Glikozidok

Glikozidos –OH csoport kondenzációs reakcióba lép.

Felosztás az aglikonrész alapján:

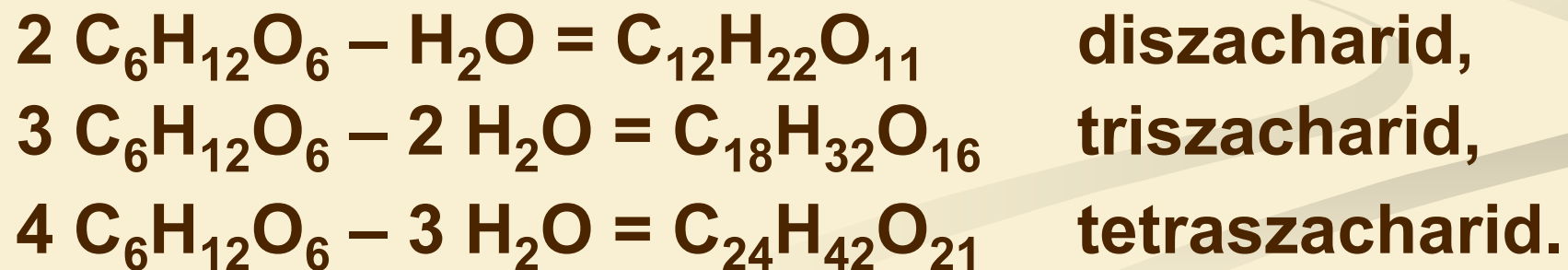
- **alkoholglikozidok: ritkák,**
- **szteránvázas glikozidok:**
  - szívműködést befolyásolók**
  - szaponinok: csökkentik a felületi feszültséget → tartós hab,**
- **fenolglikozidok: szalicin, vanillin, koniferin, kumarinszármazékok, antocianidok, flavonszármazékok,**
- **N-glikozidok: nukleozidok, nukleotidok, ATP, (cukor: D-ribóz, 2-dezoxi-D-ribóz),**

- **Tioglikozidok: aglikonrészben S-atom**
Mustárolaj glikozidok: szinigrin, szinalbin
- **Cián-hidrogént fejlesztő glikozidok:**
Keserű mandula: amigdalin

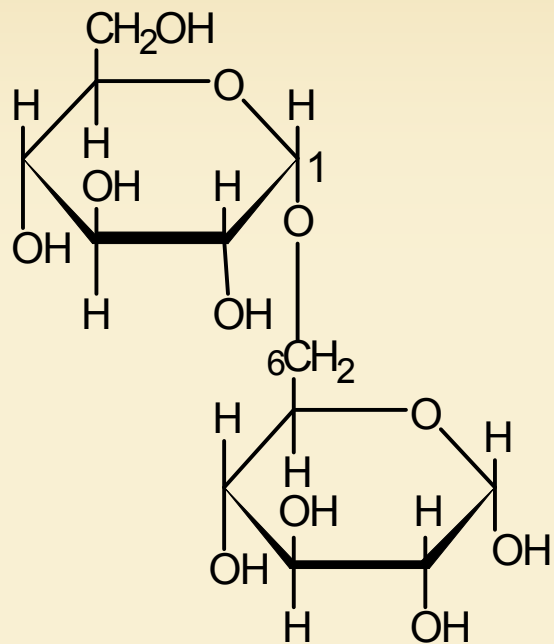
amigdalin $\xrightarrow{\text{emulzin}}$ benzaldehid, glükóz, cián (HCN).

Oligoszacharidok

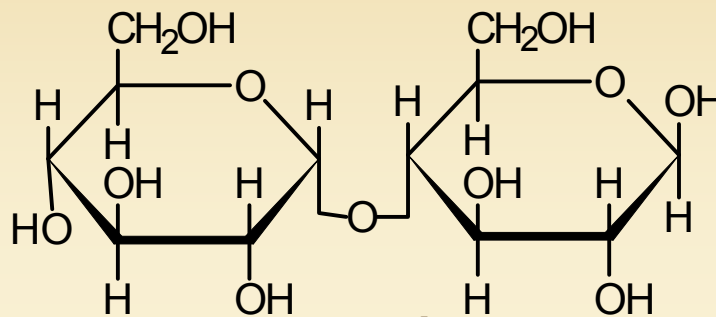
Glikozidok: aglikonrész is cukor!

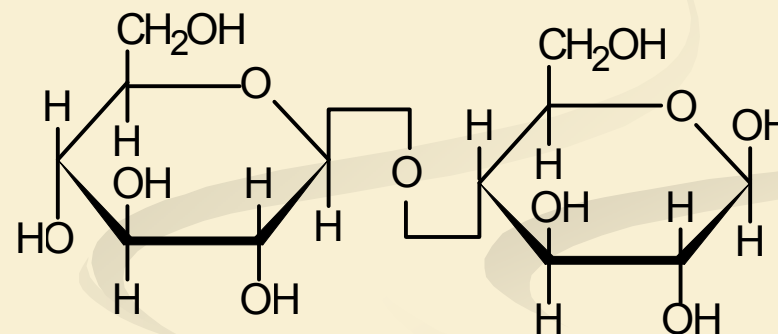
Diszacharidok

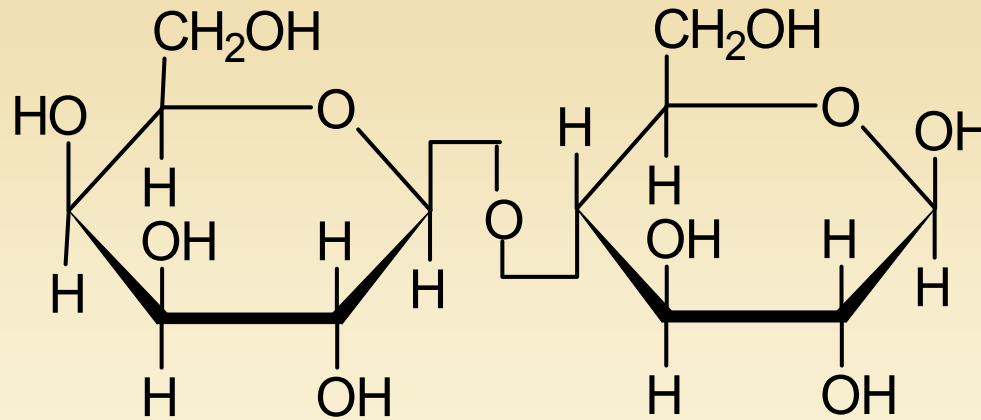
izomaltóz(O- α -glükopiranozil-(1 $\rightarrow$ 6)- α -D-glükopiranóz)

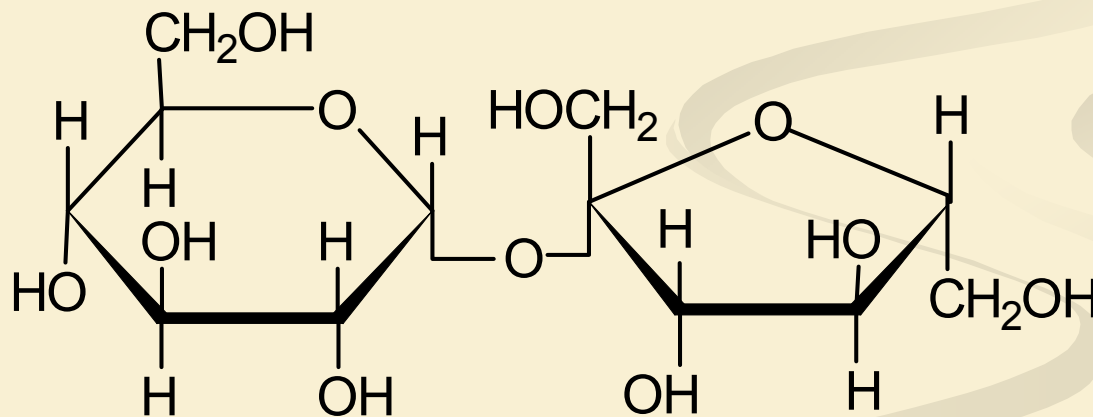
maltóz

cellobióz

**α -D-glükopiranozil-(1→4)- β -D-fruktofuranóz
(szacharóz)**

**O- β -D-galaktopiranozil-(1→4)- β -D-glükopiranoóz
(laktóz)**

Összekapcsolódási lehetőségek:

Glikozidos OH + alkoholos OH $\longrightarrow$ redukáló diszacharid, glikozil-aldóz, glikozil-ketóz.

Glikozidos OH + glikozidos OH $\longrightarrow$ nem redukáló diszacharid, glikozil-aldozid, glikozil-ketozid.

A poliszacharidokat alkotó monoszacharidok: D-glükóz, D-galaktóz, D-fruktóz, ritkán pentóz, aminocukor, dezoxicukor.

Diszacharidok

Anomer rész konfigurációjától függően: α,α -; β,β -; α,β -; β,α -kötések.

Maltóz: $\alpha(1 \rightarrow 4)$

keményítő, glikogén $\xrightarrow{\text{amiláz}}$ maltóz

Cellobióz: $\beta(1 \rightarrow 4)$

cellulóz $\xrightarrow{\text{celluláz}}$ cellobióz $\xrightarrow{\text{cellobiáz}}$ D-glükóz

Izomaltóz: $\alpha(1 \rightarrow 6)$ kötések az $\alpha(1 \rightarrow 4)$ kötések mellett.

Laktóz: α - vagy β -D-glükóz + β -D-galaktóz $\longrightarrow$
 α -laktóz vagy β -laktóz

Redukáló diszacharid, 100 °C alatt is reagál a fehérjével.

laktóz $\xrightarrow{\beta\text{-galaktozidáz}}$ glükóz + galaktóz

Laktózintolerancia, laktózmalabszorpció.

Szacharóz (répacukor, nádcukor)

Anomer szénatomok kötésben → nem redukáló

Szacharóz savas hidrolízis v. *invertáz* enzim → **invertcukor**

(D-glükóz, D-fruktóz)

Inverzió: pozitív optikai forgatás → negatívvá válik

Triszacharidok

Raffinóz: D-glükóz + D-fruktóz + D-galaktóz

Nem redukáló.

**Laktóztartalmú triszacharidok: glükóz és galaktóz
+ L-fukóz, N-acetil-D-glükózamin, N-acetil-
neuraminsav.**

Tetraszacharidok: sztachióz, glükofruktán

Poliszacharidok

Glikozidos kötéssel kapcsolódó cukormolekulákból álló nagy molekulatömegű vegyületek.

- **milyen monoszacharidokból,**
- **hogyan kapcsolódnak (elágazó, nem elágazó),**
- **hány monoszacharidból állnak.**

Biológiai szerepük:

- **szerkezeti poliszacharid (cellulóz, pektin, kitin...),**
- **tartalék tápanyagok: keményítő, glikogén, inulin),**
- **ismeretlen szerep (növényi gumi, mikroorg.).**

Homopoliszacharidok:

- **glükózpolicimerek: keményítő, glikogén, cellulóz, dextránok,**
- **fruktózpolicimerek: inulin, leván,**
- **egyéb cukrok polimerjei: mannánok, galaktánok,**
- **uronsavpolimererek: alginsav, pektinek,**
- **glükózaminpolimer: kitin.**

Heteropoliszacharidok:

- **két vagy többféle monoszacharidból,**
- **monoszacharidból és uronsavból,**
- **uronsavból és aminocukorból.**

Keményítő

Glükózból álló homopoliszacharid

{
amilóz
amilopektin

Amilóz:

El nem ágazó, 100–300 glükózmolekulából $\alpha(1\rightarrow4)$ kötéssel.

Bontható: *α -amilázzal, β -amilázzal, glükoamilázzal.*

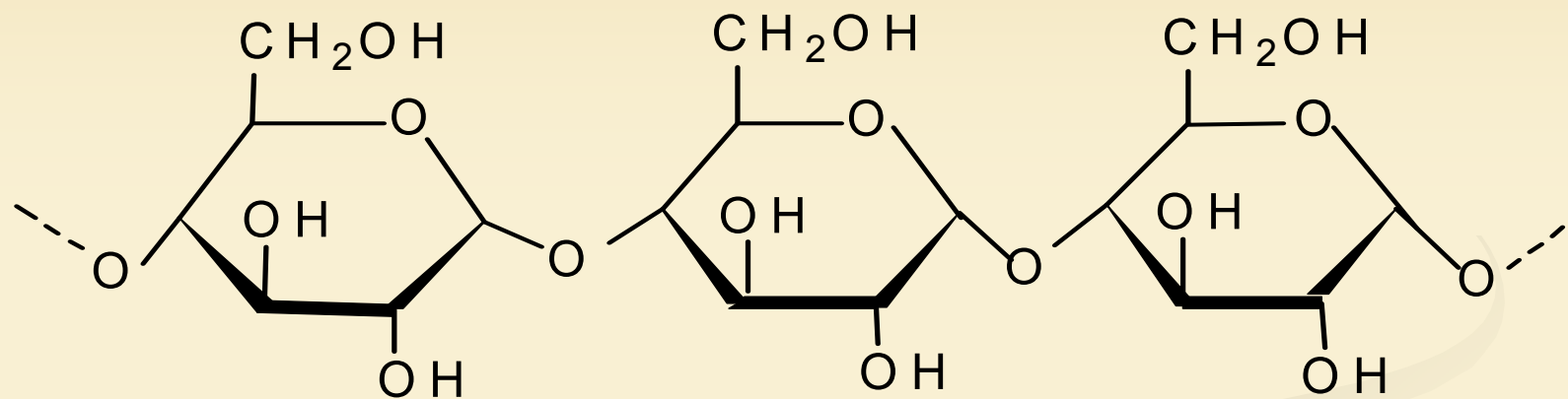
Amilopektin:

Elágazó, 15–30 $\alpha(1\rightarrow4)$ kötés mellett 1 db. $\alpha(1\rightarrow6)$.

Az $\alpha(1\rightarrow6)$ kötést az *izoamiláz* bontja.

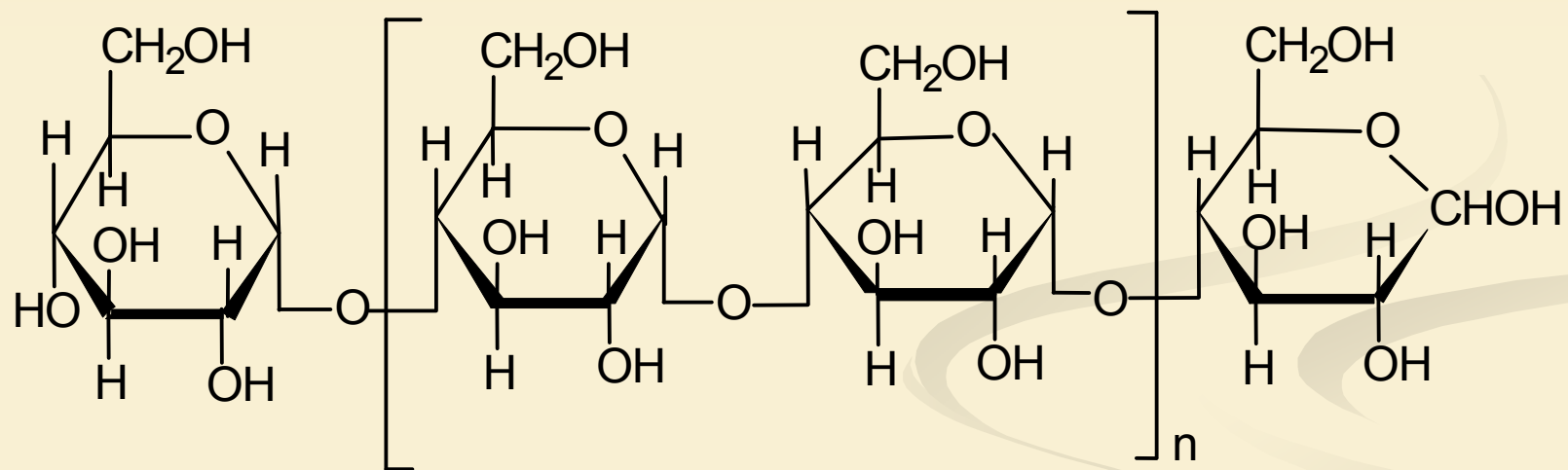
Amilóz, amilopektin: jóddal színreakció.

A szín függ a molekula nagyságától (sárga $\rightarrow$ vörös $\rightarrow$ kék).

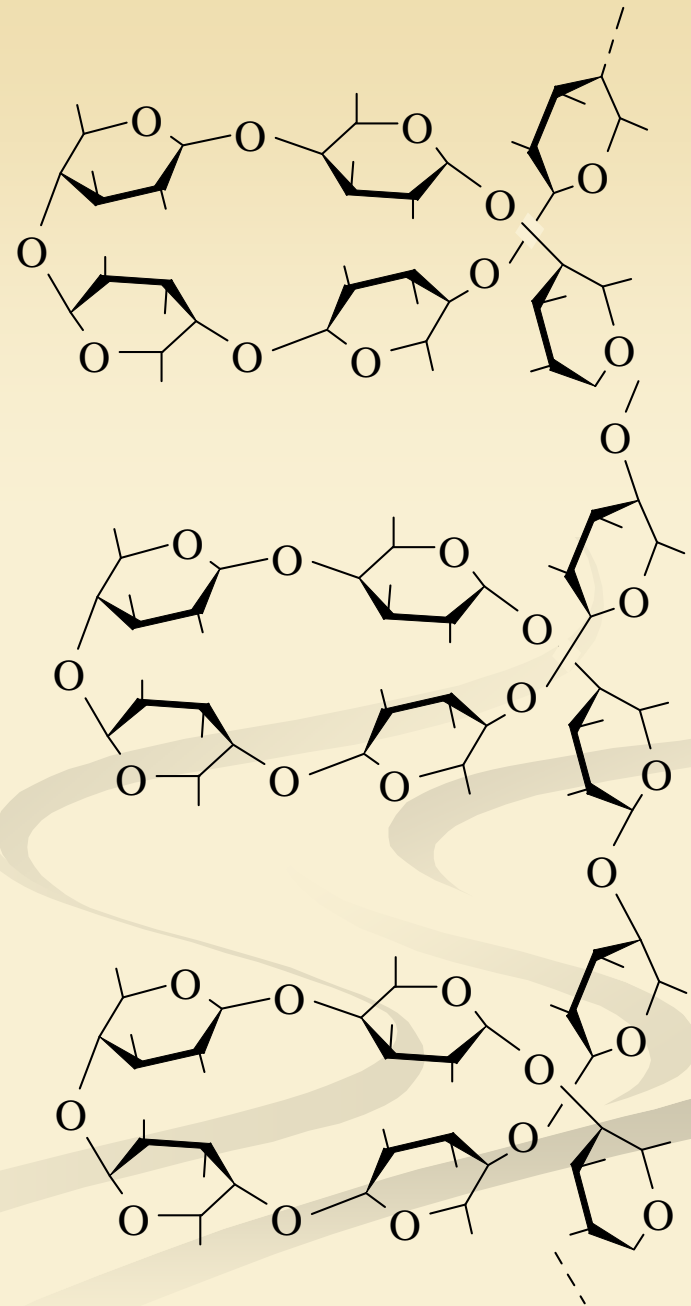
Keményítő-láncrész

Az amilóz szerkezete

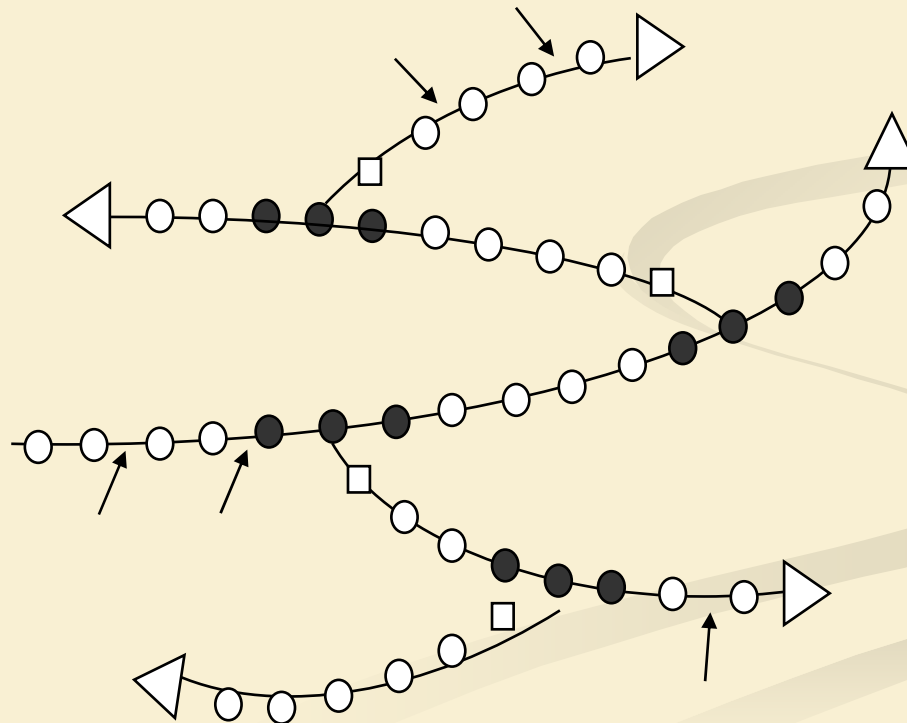
Az amilózhélix szerkezete

Egy-egy fordulat hat
glükózegységből áll.

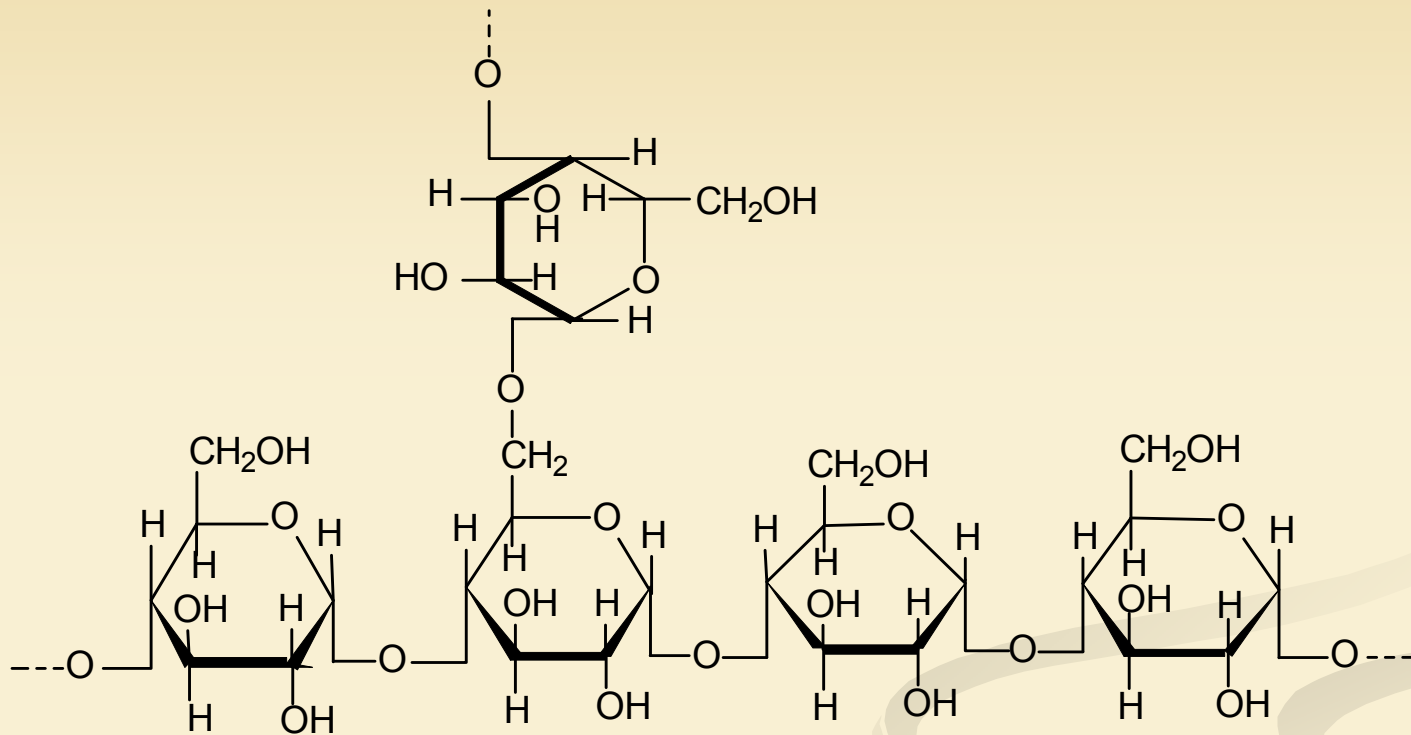

Az elágazó szerkezetű poliszacharidok (amilopektin, glikogén).

Az *amilázzal* hasítható glikozidkötéseket a nyilak jelölik; a négyzetek 1,6-kötéssel kapcsolódó glükózegységeket jelentenek, a mellettük lévő, feketével jelölt cukorrészek kötéseit az enzim már nem bontja. A háromszögek a redukáló végeket mutatják.

Az amilopektin elágazó lánc

A keményítő tulajdonságai

Vízzel melegítve → duzzad → viszkozitás nő
→ csirizededik → lehűlés után retrogradáció
(öregedés).

Csiriz: az emésztőenzimek könnyebben bontják.

Keményítőforrások:

Gabonafélék: búza, kukorica, rizs, rozs,
burgonya, tápióka, édesburgonya,
szágó, zöldbanán.

Speciális keményítő: amilóz-keményítő, amilopektin-
keményítő.

Módosított keményítők, keményítőszármazékok

Duzzadókeményítő:

Hőkezelés után tízszeres vízmegkötés.

Hígfolyós keményítő:

Részleges hidrolízis → lehűtve sem képez gélt.

Oxidációval módosított keményítő:

OH → oxo, oxo → karboxilcsoportok.

25–50 glükózegység – 1 COOH csoport

Dextrinek

Különböző hosszúságú poliszacharid lánc-
töredékek,

molekulatömeg tág határok között.

Amilodextrin, eritrodextrin, akrodextrin
molekulatömeg csökken.

Határdextrin: α -, β -amilázzal történő bontás során
keletkezik.

Pirodextrin: hevítés szárazon, kevés sav
jelenlétében: fehér dextrin (95–120 °C), sárga
dextrin (160–180 °C).

Ciklodextrin:

keményítő
glikogén

Bacillus macerans
ciklodextrin-glikozil-transzferáz

ciklodextrin

6(α), 7(β), 8(γ)... 12 glükózrész gyűrűvé kapcsolva
Aromazárás másodlagos kötőerőkkel.

Keményítő-észterek:

Foszforsav mono- és diészterek: állományjavítók.

Szervessav-észterek: ecetsav, zsírsavak,
borostyánkősav, adipinsav, citromsav.

Keményítő-éterek:

2-hidroxi-etil-, 3-hidroxi-propil-, karboxi-metil-keményítő → oldhatóság, duzzadóképeség nő, öregedés lassul.

Térhálós szerkezetű keményítő:

Polifunkciós vegyületekkel (etilén-, propilén-oxid) nő az elágazások száma, a molekulaméret, a viszkozitás.

Glikogén:

α -D-glükózból épül fel 1→4 kötéssel, 10–24 glükóزرészenként α -(1→6) elágazás.

Májban: 3–8%, izmokban 0,15–0,18%

Cellulóz

A magasabb rendű növények sejtfala főként cellulózból áll. (gyapotban 90%)

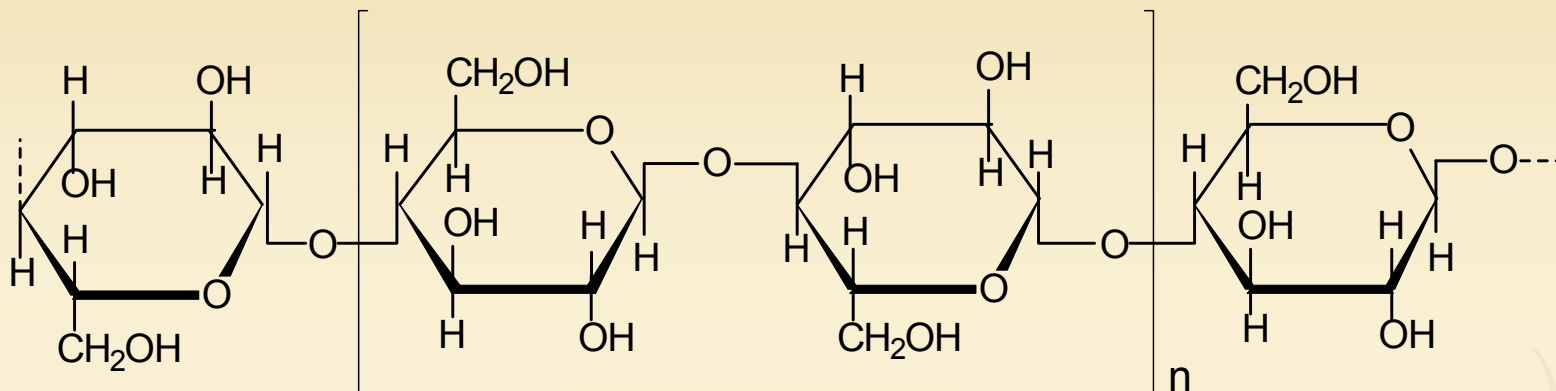
Állandó kísérőanyaga a lignin és a hemicellulóz.

A láncban cellobiózegységek ismétlődnek.

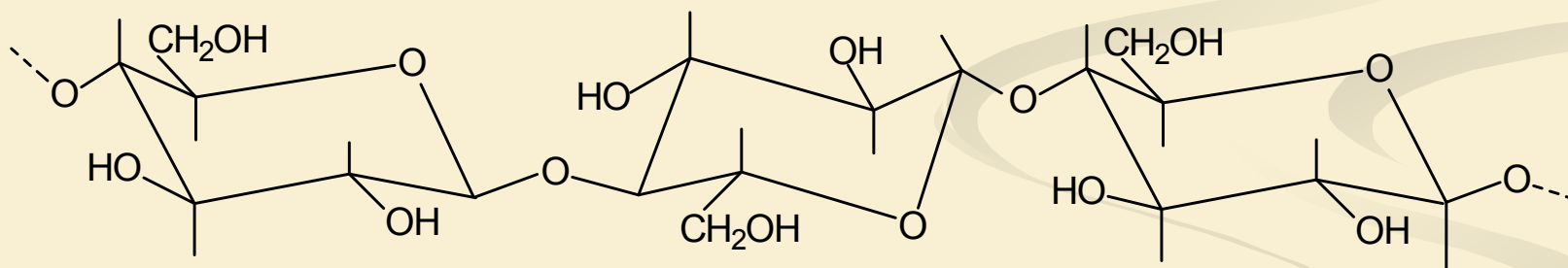
Nagy molekulatömeg → vízben oldhatatlan, híg savakkal és lúgokkal szemben ellenálló.

Az emberi szervezet nem tudja megemészteni.

A tiszta cellulóz β -D-glükopiranoz egységekből 1→4 kapcsolódással épül fel.

cellobióz rész

Fruktózpolimerek

Fészkesvirágzatúakban és fűfélékben.

Inulin:

30–35 fruktózegységből 2→1 kötéssel, 2–25% glükóz a láncvégeken.

Csicsóka, cikóriagyökér.

Graminin:

10 fruktózból álló poliszacharid a rozsban.

Leván:

Főlánc: β -D-fruktóz 2→6 kötéssel.

Melléklánc: β -D-fruktóz 2→1 kötéssel.

Mannánok:

D-mannózból épül fel.

Kődiómannán: maghéjban, tűlevelű fákban.

Konjakmannán: glükóz-mannóz-mannóz triszacharid egységekből.

Uronsavpolimerek:

Pektin: alapváza a pektinsav, D-galakturonsav $\alpha(1\rightarrow4)$ kötésekkkel.

Pektinsav metilésztere: pektin.

Előállítás: citrusfélék és alma héjából.

Alginátok: az alginsav sói.

β -D-mannuronsav és α -L-guluronsav $1\rightarrow4$ kötéssel.

Vízben oldhatatlan, de jól duzzad.

Glükózamin-polimer:

Kitin: N-acetil-D-glükózamin részekből.

Kitin $\longrightarrow$ kitobióz $\longrightarrow$ D-glükózamin + ecetsav

Kevert poliszacharidok:

Xilán: xilóz, L-arabinóz, glükuronsav, glükóz.

Hemicellulóz: xilóz, L-arabinóz, hexuronsav.

Pentozán: poliszacharid és glikoproteinek keveréke.

50–60% D-xilózt, 30–35% L-arabinózt, 6–7% D-glükózt + fehérjét tartalmaz.

Xantán:

D-glükóz, D-mannóz, D-glükuronsav.

Karragén*

**D-galaktóz és anhidro-D-galaktóz szulfátészteréből.
Vörös-tengeri algából állítják elő.**

Agar *

**β -D-galaktopiranóz és 3,6-anhidro- α -L-galakto-
piranóz 1 $\rightarrow$ 4 vagy 1 $\rightarrow$ 3 kötéssel.**

Agaróz: kb. minden 10. monomer kénsavészter.

Agaropektin: nagyobb észterezettség.

***élelmiszer-ipari állományjavítók, jó gélképzők és
emulzióstabilizálók.**

Arab gumi: L-arabinóz, L-ramnóz, D-galaktóz, D-glükuronsav.

Alaplánc: β -D-galaktopiranozából 1 $\rightarrow$ 3 kötéssel.
Oldallánc elágazások: 6-os szénatomoknál.

Szénhidrát-fehérje származékok

**Immunspecifikus hatásúak,
patogén baktériumok tokanyagai.**

Lehetnek:

- **poliszacharid fehérjével,**
- **poliszacharid aminosavakkal vagy peptidlánccal,**
- **mono- vagy diszacharidszármazékok fehérjével.**

Heparin:* véralvadásgátló poliszacharid (D-glükuronsav, D-glükózamin, H_2SO_4), a *trombokináz* enzim működését gátolja.

Hialuronsav:* ízületek kenőanyaga

N-acetil-D-glükózamin, D-glükuronsav

Kondroitin:* heparinnal analóg, szulfátészterei porcok és inak alkotórészei.

*A legfontosabb szénhidrát komponensek.

Kapcsolódás a fehérjéhez: ionos-, kovalens, hidrogénhíd, molekuláris kötéssel.

A tojásfehérje glikoproteinjei: ovalbumin, ovomukoid, ovomucin, ovoglikoprotein, ovoinhibitor, avidin.